

ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆನೀರು ಸಂಗ್ರಹದ ಮಾದರಿ

ರವೀಂದ್ರ ಭಟ್ಟ ಐನಕೆ

ಮೇಲುಕೋಟೆ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಮಳೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪಾಠವೊಂದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಈ ಮಳೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಂದಿಗೂ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ, ಜಲಾನಯನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವವರಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಸರಣಿರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಕೊಳಗಳು ಎಷ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿವೆಯೆಂದರೆ ಎಂತಹ ಬರಗಾಲ ಬಂದರೂ ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಕೊಳಗಳು ಬತ್ತಿಲ್ಲ.

ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಮುಡಿಕೊಟ್ಟು, ದೇವರಿಗೆ ಹಣ್ಣುಕಾಯಿ ಮಾಡಿಸಿ ಹರಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬರುವುದಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂದೇಶವೊಂದು ಅಡಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹುತೇಕ ಬೆಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ ನೀಡಿದಾಗ ಇಂತಹ ಸಂದೇಶ ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಭಕ್ತರು ದೇವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಜೊತೆಗೇ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅದರ ನೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದೂ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆ ಪಾಂಡವಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಭೂಲೋಕದ ವೈಕುಂಠ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಮೇಲುಕೋಟೆ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಮಳೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪಾಠವೊಂದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ.

ಮೇಲುಕೋಟೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಸುತ್ತು ಹಾಕಿದರೆ ಮಳೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹ ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರ ಹೊಸ ಕಲ್ಪನೆ ಏನಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗೀಗ ಮಳೆನೀರು ಸಂಗ್ರಹದ ಬಗ್ಗೆ, ಅದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅದು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿವರಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯ. ಮಳೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹದ ಪರಮ ತತ್ವ ಎಂದರೆ ಹರಿಯುವ ನೀರನ್ನು ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ನಿಂತ ನೀರನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತತ್ವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ಹಾಗೂ ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಈ ಮಳೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಂದಿಗೂ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ, ಜಲಾನಯನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವವರಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ.

ಮೇಲುಕೋಟೆ ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ ೩೬೦೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದು ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಬೆಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬಿದ್ದ ನೀರೆಲ್ಲಾ ಇಳಿಜಾರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಯಾವ ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆ ನೀರನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುವುದೊಂದೇ ಏಕೈಕ ಮಾರ್ಗ. ಮಳೆ ನೀರಿಗೆ ತಡೆ ಹಾಕದಿದ್ದರೆ ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಪೂಜೆಗೆ ಕೂಡ ನೀರು ಲಭ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರಿಗೂ ನೀರು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತ ಅಂದಿನ ಜನರು ಮೇಲುಕೋಟೆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಹಲವಾರು ಕೆರೆಗಳು ಹಾಗೂ

ಕೊಳಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಕೊಳಗಳು ಎಷ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿವೆಯೆಂದರೆ ಎಂತಹ ಬರಗಾಲ ಬಂದರೂ ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಕೊಳಗಳು ಬತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ಜನರಿಗೆ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮೇಲುಕೋಟೆ ಚೆಲುವನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಿಲ್ಲ.

ಮೇಲುಕೋಟೆಯನ್ನು ನೂರೆಂಟು ಕೊಳಗಳ ತವರೂರು ಎಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ಕೆರೆಗಳು, ಕೊಳಗಳ ಪಾತ್ರವೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಮುಖ ತೀರ್ಥ ಹಾಗೂ ಪ್ರಧಾನ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರುವ ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣಿಯಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ.

ಕೊಳಗಳ ಅದ್ಭುತ ಜಾಲ

ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಕೊಳಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗೆ ದಳವಾಯಿ ಕೆರೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೊಸಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಕೆರೆಗಳೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಪರ್ಕವನ್ನೂ ಹೊಂದಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕೆರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಒಂದು ಕೆರೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೆರೆಗೆ ಸಾಗಿಸಲು ಕಲ್ಲಿನ ದೋಣಿಯನ್ನೂ (ಪೈಪ್ ಲೈನ್) ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆರೆಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನೀರು ಎರಡು ಗುಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ನಂತರ ಕೆರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ನೀರಿನ ಜೊತೆಗೆ ಬರುವ ಕಸಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ತಡೆದು ಶುದ್ಧವಾದ ನೀರು ಮಾತ್ರ ಕೆರೆಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಫಿಲ್ಟರ್ ಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ನೀರನ್ನು ಸೋಸಲು ಅಗತ್ಯ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ನೀರಲ್ಲಾ ಕಲ್ಲು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಸೇರುವ ಮೊದಲು ಆ ನೀರನ್ನು ಶುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಗುಂಡಿಗಳು ಈಗಲೂ ಇವೆ. ನೀರು ಈಗಲೂ ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಕೆರೆಗೂ ನೀರು ಬರುವಾಗ ಅದು ಸೋಸಿಯೇ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿ ಕೊಳಗಳು

ಒಂದು ಕೆರೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೆರೆಗೆ ನೀರು ತರಲು ಮಾಡಿರುವ ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅತ್ಯಂತ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿದೆ. ಈ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಧನುಷ್ಕೋಟೆ ಕೆರೆಯಿಂದ ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರ ಕೊಳಕ್ಕೆ ನೀರು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ನೀರು ಬರಲು ಭೂಮಿಯ ಒಳಗೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಧನುಷ್ಕೋಟೆಯಿಂದ ವೇದಪುಷ್ಕರಣಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಿಕ್ಕಯ್ಯನಕೊಳವನ್ನು ಹಾದು ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿ ಕೊಳಕ್ಕೆ ನೀರು ಹರಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರ ಕೊಳದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕುಲಶೇಖರ ಆಳ್ವಾರ್ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿರುವ ಕೊಳವೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬರುವ ನೀರೂ ಸಹ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರ ಕೊಳವನ್ನೇ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರ ಕೊಳ ಅತ್ಯಂತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಸಿಗುವ ಅಕ್ಕನ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ನೀರು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ನಂತರ ಸಿಗುವ ತಂಗಿಯ ಕೊಳದ ನೀರು ಮಲಿನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಂಗಿಯ ಕೊಳದ ನೀರು ಮಲಿನವಾಗಿರಲು ಕಾರಣ ಏನು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಜಾನಪದ ಕತೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಆಧಾರಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ತಂಗಿ ಕೊಳ ನೀರನ್ನು ಸೋಸುವ ಕೊಳವಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಮೊದಲ ಕೊಳ ಅಕ್ಕನ ಕೊಳವಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ. ನಂತರದ ತಂಗಿ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಮಲಿನ ನೀರು ಇರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಬೆಟ್ಟದ ತುಂಬಾ ನೂರಾರು ಕೊಳಗಳಿವೆ ಎಂದು ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜನೀಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕೊಳ ಎಂದರೆ ಅಷ್ಟತೀರ್ಥ. ಜೊತೆಗೆ ಈಗಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವ ಕೊಳಗಳು ಎಂದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ, ತೆಪ್ಪಕೊಳ, ಪುಟ್ಟನರಸಿಕೊಳ, ಅಜ್ಜನಕಟ್ಟೆ, ಬೆಟ್ಟದತೀರ್ಥ, ಬಸವರಾಜಕೊಳ, ತಮ್ಮನಿ ಅಳಸಿಂಗ್ರಕೊಳ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಕೊಳ, ವೇದಪುಷ್ಕರಣಿ, ಧನುಷ್ಕೋಟೆ, ಮೇಲು ಚಿಕ್ಕಯ್ಯನಕೊಳ, ಕೆಳಚಿಕ್ಕಯ್ಯನಕೊಳ, ಯಾದವತೀರ್ಥ, ಪಲಾಶತೀರ್ಥ, ಪದ್ಮಾತೀರ್ಥ, ದಳವಾಯಿಕೆರೆ, ಮೈತ್ರೇಯಕೊಳ, ಮೈತ್ರೇಯತೀರ್ಥ ನಾರಾಯಣ ತೀರ್ಥ, ವೈಕುಂಠಗಂಗೆ, ನಿಂಗಮ್ಮನ ಕೊಳ, ಆನೆಬಾವಿ, ಉಳ್ಳಿಬಾವಿ, ದೊಡ್ಡಯ್ಯನಕೊಳ, ಚಕ್ರಕಟ್ಟೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಹನಿ ಹನಿ ಮಳೆಯೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ

ಇಂಗಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಕೊಳಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವರ ಉದ್ದೇಶ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬೃಹತ್ ಕೊಳಗಳ ಜೊತೆಗೇ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕೊಳಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿವೆ. ಬೆಟ್ಟದ ಬುಡದಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಯೊಂದಿದ್ದು ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತಾ ಸಾಗಿದಂತೆ ಇಂತಹ ಕೆರೆಗಳು, ಕೊಳಗಳು ಸಿಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ನೂರಾರು ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಈ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ನೀರು ಕೂಡ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಕೊಳಗಳಿಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಜನರ ಬಳಕೆಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಗುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೊಳದಿಂದ ಕೆರೆಗೆ, ಕೆರೆಯಿಂದ ನೀರಾವರಿಗೆ!

ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಭರ್ತಿಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ನೀರು ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಹೊಸಕೆರೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೋಡಿಬಿದ್ದ ನೀರು ದಳವಾಯಿ ಕೆರೆಗೆ ನೀರು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ದಳವಾಯಿ ಕೆರೆ ಕೂಡ ಕೋಡಿ ಬಿದ್ದರೆ ಆ ನೀರು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲುವೆಯ ಮೂಲಕ ತೊಣ್ಣೂರು ಕೆರೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಹನಿ ನೀರನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ತೊಣ್ಣೂರು ಕೆರೆ ಹಾಗೂ ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಹೊಸಕೆರೆಗಳು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದ ಅಂತರ್ಜಲವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುವ ಜೊತೆಗೇ ನೂರಾರು ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೀರಾವರಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಬೃಹತ್ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನೇ ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಗೆ ಹರಿಸಿ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವ ನೀರಿನ ಪಾಠವನ್ನು ಮೇಲುಕೋಟೆ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು, ನಿರ್ವಹಿಸುವುದೂ ಸಮುದಾಯಗಳೇ ಎನ್ನುವುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶ.

ಮೇಲುಕೋಟೆ ಕೊಳಗಳ ಇತಿಹಾಸ

ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಕೊಳಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೊರಟರೆ ಈ ಕೊಳಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ಕನಿಷ್ಠ ೫೦೦ ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದಿವೆ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಈ ಕೊಳಗಳನ್ನು ಯಾರು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಕೊಳಗಳ ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು ಹಾಗೂ ಕೊಳಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳು ಮತ್ತು ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ವಿವರಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಮೇಲುಕೋಟೆಯನ್ನು ಗಂಗರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಹೊಯ್ಸಳರು, ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು

ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಆಳಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರು ರಾಜ ವಂಶಸ್ಥ ೧೦ನೇ ರಾಜ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (೧೬೧೭ ರಿಂದ ೧೬೩೭) ಇಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಯಾಣಿಗೆ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಎಂದು ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಇತ್ತು ಎನ್ನುವುದಂತೂ ನಿರ್ಮಿತವಾದ. ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕಿರುವ ಬಿಂಧುಪಾದಾಧವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (೧೭೦೪ ರಿಂದ ೧೭೧೨) ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ೧೭೧೩ ರಿಂದ ೧೭೩೧ ರವರೆಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ ದೊಡ್ಡಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರವರು ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ಸುತ್ತ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ (೧೭೯೯ ರಿಂದ ೧೮೬೮) ಅವರು ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಭುವನೇಶ್ವರಿ ಮಂಟಪ ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರು (೧೮೬೮ ರಿಂದ ೧೮೯೪) ಕಲ್ಯಾಣಿಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿಸಿದರು.

ಇದಲ್ಲದೆ ನಾರದೀಯ ಪುರಾಣದ ಯಾದವಗಿರಿ ಮಹಾತ್ಮೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಹಾಗೂ ಅಷ್ಟತೀರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರು ಬರೆದ ಶ್ರೀತತ್ವ ನಿಧಿ ಪುಸ್ತಕದ ವಿಷ್ಣುನಿಧಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟತೀರ್ಥದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಕವಿ ಬರೆದ ಯಾದವಾದ್ರಿ ಚರಿತಂ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟತೀರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಕೊಳಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಕತೆಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯಲು, ಶೌಚಕ್ರಿಯೆಗೆ ಬಳಸಲು, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಿಗೆ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕೊಳಗಳಿದ್ದು ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಕೊಳಗಳಿಗೂ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕತೆಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಅಷ್ಟತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಚಲುವನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ದಂಪತಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಅಷ್ಟತೀರ್ಥವನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಲು ಕನಿಷ್ಠ ೨೬ ಕಿಮೀ ದೂರವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಬೇಕು. ಪುರಾಣದ ಕತೆ ಏನೇ ಇರಲಿ ಆದರೆ ೨೬ ಕಿಮೀ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮಳೆ ನೀರನ್ನು ಈ ಕೊಳಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದು ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯ.

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಹಾಗೂ ಅಷ್ಟತೀರ್ಥಗಳ ಪೌರಾಣಿಕ ಹಾಗೂ ಜಾನಪದೀಯ ಕತೆಗಳು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿವೆಯಾದರೂ ಮಳೆನೀರು ಸಂಗ್ರಹದ ಮಹತ್ವ ಹಾಗೂ ಕೊಳಗಳ ಉದ್ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಸುತ್ತ ಒಮ್ಮೆ ತಿರುಗಾಡಿ ಬಂದರೆ ಮಳೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಕೊಳಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿವೆ ಎಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮಳೆನೀರು ಸಂಗ್ರಹದ ನೀತಿ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಈ ಕೊಳಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿ ಕಲಿಯುವುದು ಇಂದಿನ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ರವೀಂದ್ರ ಭಟ್ಟ ಖನಕೈ ಪ್ರಕರ್ತರು. ನೀರು ಇವರ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯ ವಿಷಯ. 'ಇವರೇ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬರ' ಪ್ರಕಟಿತ ಪುಸ್ತಕ. ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಮೈಸೂರು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ವರದಿಗಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಗೋಕಟ್ ಎಂಬ ಅಕೃಯ ಜಲಪಾತ್ರ

ಗಾಣಧಾಳು ಶ್ರೀಕಂಠ

ಗೋವುಗಳ ದಣಿವು ತಣಿಸಲು, ಬಾಯಾರಿಕೆ ಇಂಗಿಸಲು ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಜಲಪಾತ್ರಗಳೇ ಗೋಕಟ್ಟುಗಳು. ಇವು ಊರಿನ ಸುತ್ತ - ಮುತ್ತ, ಊರ ಹೊರಗೆ, ಜಮೀನಿನ ಮೂಲೆ, ಗುಡ್ಡದ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ ... ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಬೀಳುವ ಮಳೆ ನೀರು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಒಂದಷ್ಟನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಇಂಗಿಸಿ, ಮತ್ತೊಂದಷ್ಟನ್ನು ಜನ-ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಗೋಕಟ್ಟುಗಳು ಸಮುದಾಯದ ಆಸ್ತಿಗಳು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೋಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲ-ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹಲವು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅಂದಿನ ಜನರಿಗಿದ್ದ ದೇಸೀಯ ಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಬುದ್ಧಿ, ಕಣ್ಣುಗಳತೆಯ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಿಂದ ಈ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದವು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅಂದು ನೆಲಮೂಲ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಿಯಂತರರುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕೆರೆ, ಕಟ್ಟೆ, ಕುಂಟೆ, ಬಾವಿ, ಗೋಕಟ್ಟೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಇಂದಿನ ಹೈಟೆಕ್ ಎಂಜಿನಿಯರ್‌ಗಳ ನಾಲಾಬದು, ಚೆಕ್ ಡ್ಯಾಂ, ಕೃಷಿ ಹೊಂಡ, ಗಲ್ಲಿ ಪ್ಲಗ್, ಟ್ರಂಚ್ ಕಮ್ ಬಂಡ್ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಅಂಥ ಅಪರೂಪದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಳವಾದ ವಿಧಾನ ಗೋಕಟ್ಟುಗಳು. ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಗೋವುಗಳ ದಣಿವು ತಣಿಸಲು, ಬಾಯಾರಿಕೆ ಇಂಗಿಸಲು ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಜಲ ಪಾತ್ರೆಯೇ ಗೋಕಟ್ಟೆ. ಇಂಥ ಗೋಕಟ್ಟುಗಳು ಊರಿನ ಸುತ್ತ - ಮುತ್ತ, ಊರ ಹೊರಗೆ, ಜಮೀನಿನ ಮೂಲೆ, ಗುಡ್ಡದ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ ... ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೆರೆ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಗೋಕಟ್ಟೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವುಗಳನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಡದಿಂದ ಶಿಸ್ತುಬದ್ಧವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೇ ಕೇವಲ ಗುಂಡಿ ತೆಗೆದು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವ ಗೋಕಟ್ಟುಗಳು ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಬೀಳುವ ಮಳೆ ನೀರು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಒಂದಷ್ಟನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಇಂಗಿಸಿ, ಮತ್ತೊಂದಷ್ಟನ್ನು ಜನ-ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಗೋಕಟ್ಟುಗಳು ಸಮುದಾಯದ ಆಸ್ತಿಗಳು.

ಆಂಥ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರಸ್ತೆಗಳು ರೋಮ್ ನಗರದ ಕಡೆಗೆ ಎನ್ನುವ ಮಾತಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಗ್ರಾಮದ ಜಮೀನಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಮಳೆ ನೀರು ನೇರವಾಗಿ ಗೋಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥದೊಂದು ಕಣ್ಣುಗುರುತಿನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದು ಹನಿ ನೀರು ಸಹ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ಪೋಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಗೋಕಟ್ಟೆ ಭರ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಂದ ಹರಿದ ನೀರು ಕೆರೆ ಸೇರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ನಿಂತ ದಿನದಿಂದ ತೋಟದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಹೆಸರಿಗಷ್ಟೇ ಗೋಕಟ್ಟೆಯಾಗಿದ್ದ ಜಲ ಪಾತ್ರಗಳು ಕೃಷಿ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳಿಗೂ ಸಹಾಯ ಹಸ್ತ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಬಹುತೇಕ ಗೋಕಟ್ಟುಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಜಮೀನಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ, ಗುಡ್ಡಗಳ

ಬುಡದಲ್ಲಿ, ಊರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಊರ ಹೊರಗೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಜಾನುವಾರುಗಳು ಮೇಯಲು ಹೋಗುವುದು ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ. ಬೆಟ್ಟ ಸಾಮಾನ್ಯ ಊರಿಂದ ಹೊರಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಮೇಯುತ್ತಾ ಬಂದ ಜಾನುವಾರುಗಳು ಗೋಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ತಮ್ಮ- ತಮ್ಮ ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದು ಒಂದು ಕಾರಣ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದವೋ ಅವೆಲ್ಲ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೊಂಡಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂದರೆ ಒಂದು ತುಂಬಿದರೆ ಮತ್ತೊಂದು, ಮತ್ತೊಂದು ತುಂಬಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ನೀರು ಹರಿಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲ ತುಂಬಿದ ನಂತರ ನೀರು ಊರ ಕೆರೆ ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಊರಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಂದೆಂದೂ ನೀರಿನ ಸಮಸ್ಯೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ತರಹದ ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳಿದ್ದವು. ಸಮುದಾಯಾಧಾರಿತ ಗೋಕಟ್ಟೆ, ಊರಕಟ್ಟೆ, ಚಿಕ್ಕಕಟ್ಟೆ ವೈಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕುಂಟೆ, ಮದಕ, ಗಂಗೆಕಟ್ಟೆ, ತೋಡುಬಾವಿ, ಹೊಂಡ ಇತ್ಯಾದಿ. ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ವಿಧಾನಗಳು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಗೋಕಟ್ಟೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ಸಮುದಾಯಾಧಾರಿತ ಗೋಕಟ್ಟೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಹೆಚ್ಚು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಂದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಸುಮಾರು ಎರಡು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ) ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳು ಸಮುದಾಯಾಧಾರಿತವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಬರೀ ಗೋಕಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕೆರೆ ಹೂಳಿಸುವುದು, ಬಾವಿ ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿಸಿ ಸುಣ್ಣ ಹಾಕಿಸುವುದು, ಹೊಂಡಗಳ ಮಣ್ಣು ತೆಗೆಸುವುದು, ಏರಿ ಭದ್ರಪಡಿಸುವುದು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಕೆಲಸಗಳು ಸಮುದಾಯಾಧಾರಿತವಾಗೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಕೈಜೋಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಗೋಕಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳು

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಯಲು ಸೀಮೆಯಲ್ಲೇ ಗೋಕಟ್ಟೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚು. ಕೋಲಾರ, ತುಮಕೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಕಟ್ಟೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ಗೌರಿಬಿದನೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಅಸು- ಪಾಸುಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳು ಕುಂಟೆ ರೂಪದಲ್ಲಿವೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಕುಂಟೆಗಳಿರಬಹುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲಿನ ನಿವೃತ್ತ ಶಿಕ್ಷಕ ಹಾಗೂ ನೆಲ-ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿ ಇರುವ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಕುಂಟೆಗಳು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯದ ಆಸ್ತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ರೈತರ ಜಮೀನಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುವ ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಜಲ ಪರಿಕರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಜಮೀನಿನ ರೈತರೇ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಶೇಖರಣೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ನೀರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಬಳಸಬಹುದಿತ್ತು.

ಬಯಲು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳೆಲ್ಲ ಗೋಕಟ್ಟೆಯ ಗುಟುಕು ನೀರನ್ನೇ ಕುಡಿದು ಬೆಳೆದಿವೆ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಳೆ ಕಡಿಮೆಯಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ಸಸಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಇಂಥ ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ತೋಟದಿಂದ ಎಷ್ಟೇ ದೂರದಲ್ಲರಲಿ, ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಈ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇವತ್ತೂ ಕೂಡ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಕಟ್ಟೆ ನೀರಿನಿಂದಲೇ ಪುಷ್ಪೋದ್ಯಮ ಕೈಗೊಂಡು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೫೦,೦೦೦/- ರೂ.ವರೆಗೂ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ರೈತರಿದ್ದಾರೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಲ ತಜ್ಞ ಶ್ರೀ ಎನ್.ದೇವರಾಜರೆಡ್ಡಿಯವರು ಹೇಳುವ ಒಂದು ಗೋಕಟ್ಟೆ ಯಶೋಗಾಥೆ ಹೀಗಿದೆ;

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾಲೂಕಿನ ನಾಗರಘಟ್ಟದ ಕೆಂಚಪ್ಪನಿಗೆ ೪೦ ಗುಂಟೆ ಜಮೀನಿದೆ. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಒಣ ಭೂಮಿ. ಮಳೆಯಾಶ್ರಿತ ಜಮೀನು. ಈತ ೬ ಜನರಿರುವ ಕುಟುಂಬದ ಬಡ ಯಜಮಾನ. ಈತ ತನಗಿರುವ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಕೃಷಿ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಳೆದ ಐದು ವರ್ಷದಿಂದ

ಕಾಕಡ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೫೦,೦೦೦ ರೂ. ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಂಚಪ್ಪ ತನ್ನ ಪುಷ್ಪಕೃಷಿಗೆ ನೀರಿನ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿರುವುದು ದೂರದ ಗೋಕಟ್ಟೆಯಿಂದಲೇ. ಆ ಗೋಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನೀರಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸೈಕಲ್ ಮೇಲೆ ನೀರು ತಂದು ಕಾಕಡ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಇದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ, ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದೂ ಕೂಡ ತೆಂಗಿನ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗೋಕಟ್ಟೆ ನೀರನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳು ಎಷ್ಟೇ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸೈಕಲ್ ಮೇಲೆ ಬಂದಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನೀರು ತಂದು ತೆಂಗಿನ ಸಸಿಗಳಿಗೆ ಉಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚಿಕ್ಕವಿಮ್ಮಿಗನೂರಿನ ರೈತ ಶೇಖರಪ್ಪ ತನ್ನ ಹತ್ತು ಎಕರೆ ತೆಂಗಿನ ತೋಟಕ್ಕೆ ನೀರು ಹನಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಹತ್ತಿರದ ಗೋಕಟ್ಟೆಯಿಂದಲೇ.

ದೇವರಾಜ ರೆಡ್ಡಿ ತಮ್ಮ ಉದಾಹರಣೆ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿ ನೀರಿಗಿಂತ ರಂಗಜ್ಜನಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯ ನೀರು ಸಿಹಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೊಳವೆ ಬಾವಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬೇಳೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬೇಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಟ್ಟೆ ನೀರಲ್ಲಿ ಬೇಳೆ ಮೊಸರಿನಂತಾಗುತ್ತದೆ, ಅಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಚನ್ನಾಗಿ ಬೇಯುತ್ತದೆ. ಅವರ ಮಾತು ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಗೋಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರುವುದು ಮಳೆ ನೀರು. ಜತೆಗೆ ಈ ಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ, ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಇಂಗುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಅಂತರ್ಜಲ ಮಟ್ಟ ಉತ್ತಮವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ನೀರು ಕೂಡ ಸಿಹಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ತಿಪಟೂರಿನ ಬೈಫ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಸಮುದಾಯಾಧಾರಿತ ನೆಲ-ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಾಗ ಮೊದಲು ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದು ಗೋಕಟ್ಟೆಯ ಕುರಿತಾಗಿಯೇ. ಆ ಸಂಸ್ಥೆ ಸಮೀಪದ ಮೈಲನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ನೆಲ-ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಜನರನ್ನು ಜಲ ಸಾಕ್ಷರರನ್ನಾಗಿಸಲು ಗೋಕಟ್ಟೆ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿತು. ಆ ಯೋಜನೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿನ ಮುಚ್ಚಿಹೋದ ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸಮುದಾಯದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ನೀರಿನಿಂದ ನರ್ಸರಿ ಬೆಳೆಸಿ, ರೈತರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು.

ಯಾರು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು?

ಇಂಥದೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಇಂದು ಕೇಳಿದರೆ ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ... ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಜನರು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದೇ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಕೇಳಿದ್ದರೆ ರಾಮಜ್ಜ, ರಂಗಜ್ಜ, ಕಿಟ್ಟಪ್ಪ, ಅಜ್ಜಮ್ಮ... ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿಂದೆ ಗೋಕಟ್ಟೆ, ಕರೆ, ಕುಂಟೆ, ಬಾವಿಗಳ ನಿರ್ಮಾತೃ ಅವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಇವತ್ತೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಬೈರಪ್ಪನ ಬಾವಿ, ಕಡೆಮನೆ ಶ್ಯಾಮಣ್ಣರ ಕಟ್ಟೆ, ಭಾಗೀರಥಿ ಕೆರೆ, ಸೋಮಪ್ಪನ ಕೆರೆ, ರಂಗಜ್ಜನ ಕಟ್ಟೆ ಅಂತಲೇ ಹೆಸರಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಜಲಪಾತ್ರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ಹಿಂದೆ ಅಂಥ ಪ್ರಾತಃಸ್ವರಣಿಯರ ಶ್ರಮವಿರುತ್ತದೆ.

ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಮಾದನಾಯಕನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ರಂಗಪ್ಪ ಎಂಬುವವರು ಗೋಕಟ್ಟೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾನುವಾರುಗಳ ಕುಡಿವ ನೀರಿಗಾಗಿ, ಹಳ್ಳಿಗರ ತೋಟಕ್ಕೆ ನೀರು ಹಾಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ

ಸ್ವಂತ ಖರ್ಚಿನಿಂದ, ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಇಂದೂ ಕೂಡ ರಂಗಜ್ಜನ ಕಟ್ಟಿ ಅಂತಲೇ ಹೆಸರಿದೆ. ಆ ಕಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದೂ ಸಹ ಸದಾ ನೀರಿರುತ್ತದೆ. ಸುತ್ತ ಜ-೬ ಹಳ್ಳಿಯ ದನ-ಕರು, ಕುರಿ-ಮೇಕೆಗಳು ಗುಡ್ಡದಿಂದ ಮೇಯ್ದು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಇದೇ ಕಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತು ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಂದು ನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತವೆ. ವರ್ಷಪೂರ್ತಿ ನೀರು ಇರುವುದರಿಂದ ಸುತ್ತ ಹಣ್ಣಿನ ಗಿಡಗಳಿವೆ. ಹಣ್ಣು ತಿನ್ನಲು ಹಕ್ಕಿ-ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆಗಮಿಸುವುದರಿಂದ ಹಸಿರಿನ ಸಂತಾನ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗೋಕಟ್ಟಿ ಸುತ್ತಲಿರುವ ಹೊಲ ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಷ ಪೂರ್ತಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಗೋಕಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ನೀರು ಸುತ್ತಲಿನ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ತಂಪಾಗಿಡುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಲ ಮಟ್ಟ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಗೋಕಟ್ಟಿಗಳು ಮಾಯವಾಗಿದ್ದು ಹೇಗೆ ?

ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಮ್ಯಾನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಡಾ. ಸೋಮಶೇಖರ ರೆಡ್ಡಿ ಹೇಳಾರೆ; ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಭೂ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಆದಾಯ ತರದ ಭೂ ರಚನೆಗಳಿವೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಕರಾಬು ಜಮೀನಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ಕರಾಬು ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಕರಾಬು ಜಮೀನಿನ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಗೋಕಟ್ಟಿಯೂ ಸೇರಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಸಮುದಾಯದ ಮಡಿಲಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋಕಟ್ಟಿಗಳು ಕರಾಬು ಜಮೀನು ಸೇರುವ ಮೂಲಕ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವು. ಇದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಅವುಗಳ ಕುರಿತಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು.

ಸಮುದಾಯದ ಮಾಲೀಕತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಇಂದು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ ಆಷ್ಠೆ.

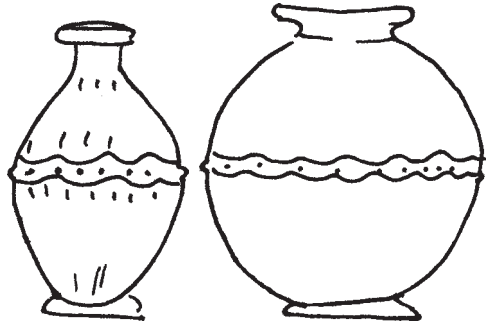
ಈಗೇನಾಗಿದೆ ?

ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳು ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡಿವೆ. ಕೆಲವು ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿವೆ. ಮೊದಲು ಸಮುದಾಯದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿ, ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟೆಗಳು ಇಂದು ಗ್ರಾಮ, ತಾಲೂಕು, ಜಿಲ್ಲಾಪಂಚಾಯಿತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೆರೆ ಹೂಳು ತುಂಬಿರಲಿ, ಗೋಕಟ್ಟೆ ಒಡೆದು ಹೋಗಿರಲಿ ಗ್ರಾಮದವರು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಮುಂದಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸುಂಕ ಕಟ್ಟೋಲ್ಲ, ಅವರೇ ರಿಪೇರಿ ಮಾಡಲಿ ಎಂಬ ಉಡಾಫೆ ಧೋರಣೆ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತ ಸರಕಾರ ಸಹ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸದೇ ಗೋಕಟ್ಟೆ, ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅಳಿವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ.

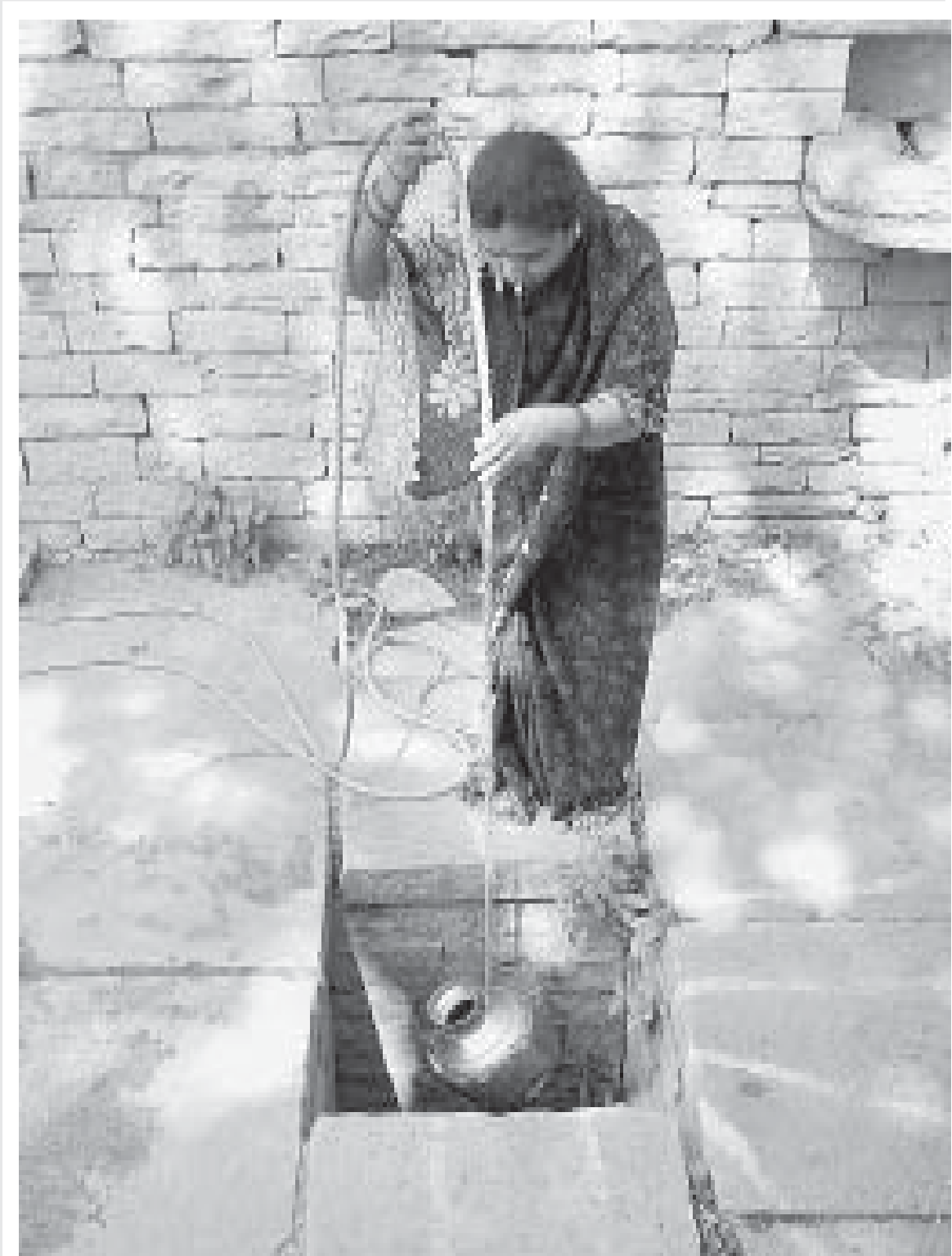
ಆದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಇದೇ ಸರಕಾರ ಸುಜಲ, ಜಲಾನಯನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಜಲ ಸಂವರ್ಧನ ಯೋಜನಾ ಸಂಘ ಎಂಬ ವಿಶ್ವ ಬ್ಯಾಂಕ್ ನೆರವಿನ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಗೋಕಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮುಂದಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ರೂಪಾಂತರ ಗೊಂಡು ನಾಲಾಬದು, ಗಲ್ಲಿ ಪ್ಲಗ್, ಕೃಷಿ ಹೊಂಡ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಬದಲಾವಣೆಯೆಂದರೆ ಇವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈಗ ಸರಕಾರ ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹಣ, ಸೌಲಭ್ಯದ ಆಮಿಷ ಒಡ್ಡಿ ಜನರನ್ನು ಭಾಗವಹಿಸಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಜನ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?

ರೈತರು, ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜಮೀನು, ಊರಿನ ಸುತ್ತ- ಮುತ್ತ ಇರುವ ಗೋಕಟ್ಟೆ, ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ, ಆ ಕಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ತಲುಪುವ ಮಳೆ ನೀರನ್ನು ಎಲ್ಲೂ ಅಡೆ-ತಡೆಯಾಗದಂತೆ ದಾರಿ ಸುಗಮಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಇತ್ತ ಕಟ್ಟೆ, ಕೆರೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಹೂಳು ಎತ್ತಿಸಿ, ನೀರಿನ ಶೇಖರಣಾ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ಗೋಕಟ್ಟೆ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ಕೂಲಿ ಲೆಕ್ಕದ ಪ್ರಕಾರ ಅಚಿದಾಜು 40,000/- ರೂ ಖರ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಣವನ್ನು ಸರಕಾರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಾಲದ ರೂಪದಲ್ಲೋ, ಸಬ್ಸಿಡಿ ರೂಪದಲ್ಲೋ ನೀಡಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಗೋಕಟ್ಟೆ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತಡ ಹೇರಿದರೆ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಜಲ ಉಕ್ಕುವುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಮಳೆಗಾಲಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಈ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿದರೆ ಗತಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ವಿಧಾನವೊಂದಕ್ಕೆ ಮರುಜೀವಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಾಣಧಾಳು ಶ್ರೀಕಂಠ, ಪತ್ರಕರ್ತರು. ವಿಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ವಿಜಯ ಪುರವಣಿಯ ಉಸ್ತುವಾರಿ. ಕೃಷಿ, ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ಸಾವಯವ ಕೃಷಿ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ. 'ಸಾವಯವ ಚಿತ್ತಾರ' ಇವರ ಪ್ರಕಟಿತ ಪುಸ್ತಕ.

ನೂರೂಕು ಬಾವಿಗಳ ಊರು ರಾವೂರು

ಆನಂದತೀರ್ಥ ಪ್ರಾಟಿ

ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಂದರೆ ನಾಲ್ಕೈದು ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಮನೆಗೊಂದು ಬಾವಿಯಿರುವ ರಾವೂರಿನಂತಹ ಊರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಕಾಣದು. ಇಲ್ಲಿನ ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾದ, ಶುದ್ಧವಾದ, ಸಿಹಿಯಾದ ನೀರಿದ್ದು ನೀರು ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ಈ ಬಾವಿಗಳ ನೀರೇ ಮೂಲ.

ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕೊಳವೆಬಾವಿಗಳು ಅಂತರ್ಜಲವನ್ನು ಹೀರಿ ತೆಗೆದ ಪ್ರಮಾಣ ಗಮನಿಸಿದವರಿಗೆ ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಊಹಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಬಯಲುಸೀಮೆಯ ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಕಸದ ತೊಟ್ಟಿಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆ ಸುರಿಯುವ ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ವರ್ಷಪೂರ್ತಿ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದ ಬಾವಿಗಳು ಈಗ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತಳ ಕಾಣುವುದಿದೆ. ಇನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಚಿಂತಾಜನಕ.

ಆದರೆ ಬಿಸಿಲ ನಾಡು, ಒಣ ಪ್ರದೇಶ ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾವೂರು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ನೀರಿದೆ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈಗಲೂ ನೀರು ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ಈ ಬಾವಿಗಳ ನೀರೇ ಮೂಲ.

ಇದನ್ನು ಓಯಿಸಿ ಎನ್ನದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಏಕೆಂದರೆ ಅಕ್ಕ-ಪಕ್ಕದ ಗ್ರಾಮಗಳೆಲ್ಲಾ ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಭಣಗುಡುತ್ತಿವೆ. ನೂರಾರು ಅಡಿ ಕೊರೆದರೂ ಅಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿಗೇ ತತ್ಕಾರ! ಅಂತಹುದರಲ್ಲಿ ರಾವೂರಿನ ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳು ತಿಳಿ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ?

ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಿಂದ ಭೂಮಿ ತನ್ನ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಜಲ ಎಂಬ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿತ್ತು! ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಳವೆಬಾವಿಗಳು ಕೇವಲ ಮೂರ್ಮಾಲ್ಯ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೀರಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಕಿವೆ. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಅಡಿ ಆಳದಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ತಳದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಅಡಿ ಇದ್ದರೆ ಸುದೈವ. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರಾವೂರಿನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಮೃದ್ಧ ನೀರು?

ಒಂದೇ ಊರಲ್ಲಿ ೩೬೦ ಬಾವಿಗಳು?

ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅಡಿಪಾಯ ತೆಗೆಯುವಾಗ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅವಶೇಷಗಳು, ವಿಗ್ರಹಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಂಶ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಇಲ್ಲೊಂದು ಅಗ್ರಹಾರ ಅಥವಾ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣ ಇತ್ತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ನೀರು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಈ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುತ್ತವೆ.

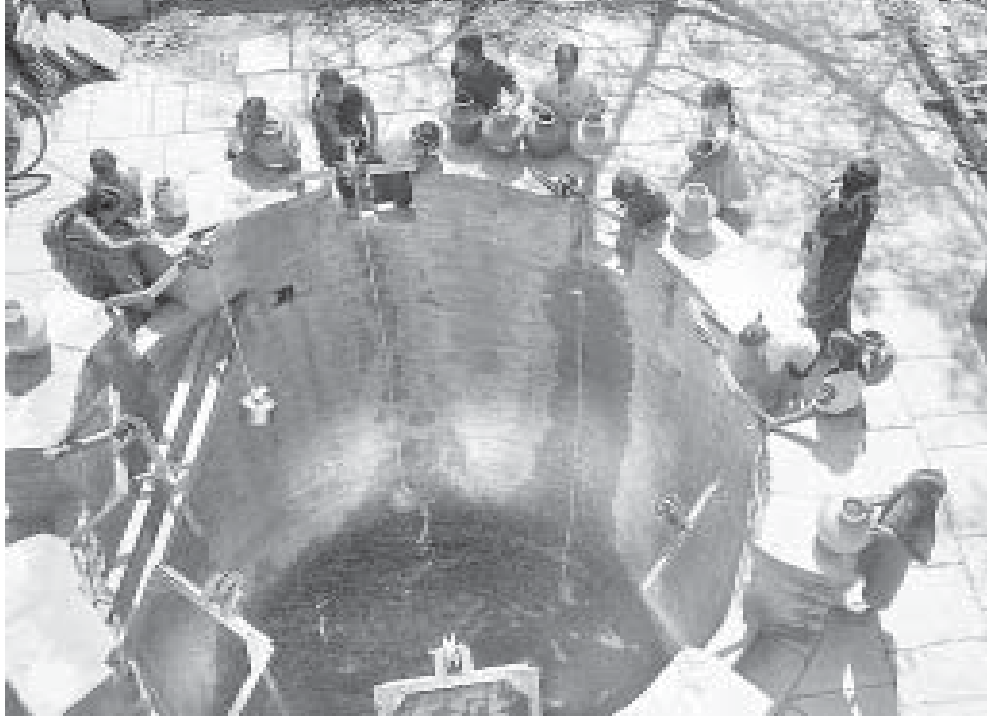
“ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ೩೬೦ ಬಾವಿಗಳು ಇದ್ದವಂತೆ” ಎಂದು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ರಾವೂರಿನ ರಂಗಪ್ಪ. ಇದು ಕೊಂಚ ಉತ್ಪೇಕ್ಷೆ ಎನಿಸಿದರೂ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುತ್ತು ಹಾಕಿ ಬಂದರೆ ಆ ಮಾತಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿ ಸೂಚಿಸುವ ಹಂತ ತಲುಪುತ್ತೇವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಹಳೆಯ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕರೂ ಅಲ್ಲೊಂದು ಬಾವಿ.

ಕೆಲವು ಮನೆಗಳ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಬಾವಿ ಇದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತಲು ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಬಾವಿಗಳಿರುವುದುಂಟು. ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಂತೂ ಮನೆ ಒಳಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿದೆ ಬಾವಿ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲೇ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಉತ್ತರ! ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ನಮ್ಮಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಆಳವಾದ ಬಾವಿ ಇರುವುದು ಕಂಡು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬೆರಗಾಗುತ್ತದೆ.

ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಬಾವಿಗಳು

ರಾವೂರಿನಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಒಂದೆರಡು ಅಡಿ ಅಗಲದ ಬಾವಿಯಿಂದ ಮೊದಲೊಂದು ಹತ್ತಡಿ ಅಗಲದವರೆಗಿನ ಬಾವಿಗಳೂ ಇವೆ. ಎರಡು ಅಡಿ ಉದ್ದ, ಎರಡು ಅಗಲದ ಚೌಕಾಕೃತಿಯ ಪುಟ್ಟ ಬಾವಿ ಗೌಡರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಗೌಡರ ಬಾವಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರು. ಸುಮಾರು ನೂರಡಿ ಆಳದ ಇದು ಯಾವತ್ತೂ ಬತ್ತಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನರು. ಈ ಓಣಿಯಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಈ ಬಾವಿಯೇ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಆಸರೆ. ಇವರ ಮನೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಬಾವಿಯಿದೆ. ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡದು. ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷದಿಂದ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕಡಿಮೆಯಾದ ಕಾರಣ ಈಗ ಇದನ್ನು ಮುಚ್ಚಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಮಣ್ಣು, ಕಲ್ಲು ಹಾಕಿದರೂ ಬಾವಿಯ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಚ್ಚಲು ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆ ಮುಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದೀರಿ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಸಣ್ಣ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಯಾವಾಗ್ಲೂ ಸಿಕ್ತಾವಿ, ಹೆಂಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದೆ ಬಾವಿ ಯಾಕಂತ ಮುಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿವಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಮನೆಯೊಡತಿ ಪ್ರಭಾವತಿ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದರೆ ಬಲಕ್ಕೆ ಕಾಣುವುದು ಜೋಷಿಯವರ ಬಾವಿ. ಇದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನೂರೈವತ್ತು ವರ್ಷವಾಗಿದೆ. ಮೂರು ಅಡಿ ವ್ಯಾಸದ ಬಾಯಿ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಬಾವಿ ೪೦ ಅಡಿ ಆಳವಿದೆ. ಈ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲ ಆರಂಭವಾದ ತಕ್ಷಣ ನೀರಿನ ಮಟ್ಟ ಮೇಲೇರಲು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜನವರಿ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಬಳಕೆಗೆ ಇದೇ ನೀರು. ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಾವಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಠಿಣ. ಹಾಗಾಗಿ ನೀರು ಕಡಿಮೆಯಾದ ತಕ್ಷಣ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಶಂಕರಭಟ್ಟ ಜೋಷಿ. ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ನೀರು ಇರುತ್ತಿತ್ತು, ಆದರೆ ಈಗ ಅದರ ಮಟ್ಟ ಕ್ರಮೇಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಳೆಕೊಯ್ಲು ಮಾಡಲು ಮುಂದಾದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನೀರು ಸಿಕ್ಕೇತು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿರುವ ಅವರು ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕತ್ತಲ ಬಾವಿ!

ಊರಿನ ಶೇಕಡ ೭೫ರಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ನೀರು ನೀಡುವುದು ಕತ್ತಲ ಬಾವಿ . ಸುಡುಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಲ್ಲ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಮಟ್ಟ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದಾಗಲೂ ಈ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹದಿನೈದು ಅಡಿಗೇ ನೀರು ಸಿಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕುಡಿಯಲು, ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯಲು, ಜಾನುವಾರು ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಬಾವಿಯನ್ನು ಜನತೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕತ್ತಲು ಬಾವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಕುರಿತು ೭೦ ವರ್ಷದ ಹಜರತ್ ಬೀ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ: ಒಮ್ಮೆ ಮೊಹರಂ ಹಬ್ಬದ ಖತಲ್ ರಾತ್ರಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿದು ದಣಿದು ಬಂದವರಿಗೆ ವಿಪರೀತ ದಾಹವಾಯಿತು, ಆದರೆ ಕುಡಿಯಲು ನೀರು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಬಾವಿ ಆಗ ಇನ್ನೂ ನಿರ್ಮಾಣ ಹಂತದಲ್ಲಿತ್ತು, ಇನ್ನೂ ನೀರು ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಮೆರವಣಿಗೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ನೀರು ಜಿನುಗತೊಡಗಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ಮೆರವಣಿಗೆ ದಣಿವನ್ನೆಲ್ಲ ತಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಖತಲ್ ರಾತ್ರಿಯ ಶುಭ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಬಾವಿಗೆ ಅದೇ ಹೆಸರು ನೀಡಿದರು. ಬರು-ಬರುತ್ತಾ ಜನರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಕತ್ತಲ ಬಾವಿ ಎಂದಾಯಿತು.

ಈ ಕಥೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೇ ಹೋದವರು ಕತ್ತಲು ಬಾವಿ ಎಂಬುದು ಇದರ ಹೆಸರು ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ರಾವೂರಿಗೆ ಬೆಳಕು ನೀಡಿದ ಬಾವಿ.

ಇಪ್ಪತ್ತು ಅಡಿ ಉದ್ದ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ಅಗಲದ ಈ ಬಾವಿಗೆ ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಇಳಿದು ನೀರು ತುಂಬಿ ತರಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ೬೦ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಳು ಕಾಣಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ತಕ್ಷಣವೇ ಎಚ್ಚಿತ್ತುಕೊಂಡ ಸರ್ಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಕಟ್ಟಿ ನಿರ್ಮಿಸಿತು. ಈ ಬಾವಿಯಿಂದ ಎಂಟು ರಾಟೆಗಳ ಮೂಲಕ ನೀರು ಎಳೆಯಬಹುದು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯಿಂದ ರಾತ್ರಿವರೆಗೂ ಸತತವಾಗಿ ಜನರು ನೀರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಇರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಹೆಂಗಸರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಗಲಾಟೆ, ಮಾತು, ಹರಟೆಯನ್ನು ಸದಾ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಪಾರಂಪರಿಕ ಗ್ರಾಮಗಳ ಪ್ರತಿರೂಪವನ್ನು ಕಣ್ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಈ ಬಾವಿಗೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಪಂಪ್ ಜೋಡಿಸುವ ಯತ್ನ ನಡೆದು ನಂತರ ಕೈಬಿಡಲಾಯಿತು. ಏಕೆ ಗೊತ್ತೇ?

ವೃದ್ಧ ಮೆಹಬೂಬ್‌ಬೀ ವಿವರಿಸುತ್ತಾಳೆ “ನಳ (ನಲ್ಲಿ) ಹಚ್ಚಿ ನೀರ ತೊಗೊಳ್ಳಕ್ಕೆ ಸುರು ಮಾಡಿದ್ ಕೂಡ್ಲೇ ಭಾಂಬಿಯೊಳಾಗ ನೀರ್ ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದು. ಇದು ದೇವ್ರ ಬಾವಿ. ಹಂಗೆಲ್ಲಾ ಮಾಡ್ತಾರದು. ಕೊಡಾ ಜಗ್ಗಿ ಒಯ್ಯೇಕು. ಅಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ನೀರ್ ಇರಾವ ಅಂತ ಎಲ್ಲಾರೂ ಗೊತ್ತಾಯ್ತು. ಪಂಪು, ನಳ ಕಿತ್ತಿ ಹಾಕಿಟ್ಟು.”

ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಿದರೂ ಸಹ ಇದು ನಿಜ! ಪಂಪ್ ಜೋಡಿಸಿ ನೀರೆತ್ತಲು ಸುರು ಮಾಡಿದಾಗ ಜಲಮಟ್ಟ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಬೇರಾವುದೋ ಕಾರಣ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಬಾವಿ ಉಳಿಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು! ಅದೇ ಸಂತೋಷ.

ಊರ ಹೊರಗಿನ ರಾಮಬಾವಿಯ ನೀರಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನೋಡಿದವರಿಗಂತೂ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಅಚ್ಚರಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಚೌಕಾಕಾರದ ಬಾವಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಇದೆ. ಆಕರ್ಷಕ ಶಿಲಾಮಂಟಪ, ತಂಪಾದ ವಾತಾವರಣ ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಬಾವಿಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ವಿಷಾದ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯುವುದು ಇದರಲ್ಲೇ, ಮಕ್ಕಳು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು ಇದರಲ್ಲೇ, ಜತೆಗೆ ಕಸ-ಕಡ್ಡಿಯ ರಾಶಿ ಬೇರೆ. ಎರಡು ಪಂಪ್‌ಸೆಟ್‌ನಿಂದ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತೋಟಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಜಲಮಟ್ಟ ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆಯೇ ಆಗದು. ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುತ್ತದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ನೀರ ಸೆಲೆ..! ಈ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೆ ರೋಗಗಳು ಶಮನವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ.

ಇವೆಲ್ಲ ಧಟ್ಟನೇ ಕಾಣುವ ಬಾವಿಗಳಾದರೆ ಮನೆಯೊಳಗೇ ಇರುವ ಬಾವಿಗಳದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು ಲೋಕ. ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ಬಲಕ್ಕೋ ಅಥವಾ ಎಡಕ್ಕೋ ಚಿಕ್ಕ ಸಂದಿ, ಅದೂ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಹೋಗಿಬರಬಹುದಾದಂತಹ ಸಂದಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದರೆ ಅದೋ... ದಿಢೀರ್ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ತುಂಬಾ ಆಳದ ಆದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಕಿರಿದಾದ ಬಾಯಿಯುಳ್ಳ ಬಾವಿ. ಒಬ್ಬರೇ ಅದರ ಆಚೇಚೆ ಕಾಲು ಇಟ್ಟು ನಿಂತು ಹಗ್ಗದ ಮೂಲಕ ಬಿಂದಿಗೆಯಿಂದ ನೀರು ಎಳೆಯಬೇಕಾದ ಬಾವಿಗಳಿವು.

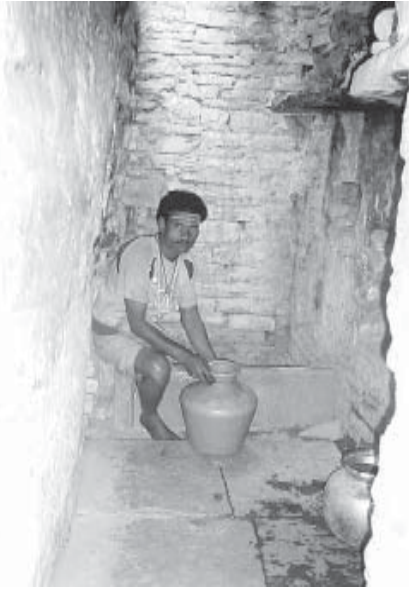
ಇಲ್ಲಿಯವರೇ ಆದ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಜೋಷಿ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮೂರಿನ ಬಾವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಹೆಮ್ಮೆ. ಈ ರೀತಿ ಮನೆಯ ಒಳಗಡೆಯೇ ಬಾವಿಗಳಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೆಲ್ಲ ಬಹುತೇಕ ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದ ಕಾರಣ, ಮನೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ನೀರಿನ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮನೆಗೆಲಸದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಅದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮನೆಯೊಳಗೇ ಬಾವಿಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು.

ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಮನೆತನದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. ರಂಗನಾಪುರ ಬಾವಿ, ಗೌಡರ ಬಾವಿ, ಜೋಷಿಯವರ ಬಾವಿ, ಸಿದ್ದಗುಂಡರ ಬಾವಿ, ತೋಟದ ಬಾವಿ, ತಂಬೂರಿ ಬಾವಿ, ಮಠದ ಬಾವಿ, ಕೋಳಿಯವರ ಬಾವಿ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಬಾವಿ...ಹೀಗೆ.

ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೇ ಮೀಸಲಾದ ಕೆಲವು ಬಾವಿಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಅಗಸರ ಬಾವಿ, ಬಡಿಗೇರ ಬಾವಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮನೆಗೊಂದು ಬಾವಿ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಬಯಲುಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಪದ್ಧತಿ ಬಹು ವಿರಳ. ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ನಾಲ್ಕೈದು ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳು ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಮನೆಗೊಂದು ಬಾವಿಯನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಪಾಲಿಸಿದ ರಾವೂರಿನಂತಹ ಊರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಕಾಣದು.

ಈಗ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಕೊಳವೆಬಾವಿಗಳು ಬಂದಿವೆ. ವಿದ್ಯುತ್ ಬಳಸಿ ನೀರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮೇಲೆತ್ತಬಹುದು. ಈಗ ಅದೂ ಕಷ್ಟವೆನಿಸಿದೆ. ಬಟನ್ ಒತ್ತಿದ ತಕ್ಷಣ ಮೋಟರ್‌ನಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಮನೆ ಮೇಲಿನ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಾವೂರಿನ ಜನರು ಇಂದಿಗೂ

ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸೌಲಭ್ಯ ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರ ಒಂದೆರಡು ಕೊಳವೆಬಾವಿಗಳನ್ನು ಕೊರೆಸಿದೆ. ಆದರೆ ಜನರ ಒಲವು ಮಾತ್ರ ಬಾವಿಯೆಡೆಗೇ. ಈ ಸಂಗತಿ ಅತ್ಯಂತ ಋಷಿ ಕೊಡುವಂಥದು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಕೆಲವು ಬಾವಿಗಳು ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತಿತ್ತುವೆ. ಬಾವಿ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಅವುಗಳ ಆಯಸ್ಸು ಅಧಿಕಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಜತೆಗೆ ಮಳೆನೀರು ಮರುಪೂರಣ ಮಾಡಿದರೆ ಅಂತರ್ಜಲ ಮಟ್ಟ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲೂ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಮನಗಾಣಬೇಕಿದೆ.

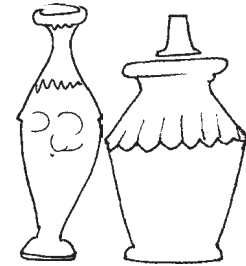
ಊರಿಗೆ ಬಂದವಳು ನೀರಿಗೆ ಬಾರಳೇ? ಎಂಬುದೊಂದು ಗಾದೆ ಮಾತಿದೆ. ಮನೆ-ಮನೆಗಳ ಸಮಾಚಾರ, ಸುಖ-ದುಃಖ ಇತರ ಸುದ್ದಿಗಳೆಲ್ಲ ವಿನಿಮಯವಾಗುವುದು ಬಾವಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ! ಅದೊಂದು ರೀತಿ ಮಾಧ್ಯಮ ಕೇಂದ್ರವೂ ಹೌದು. ಹೀಗಾಗಿ ಬಾವಿಗಳ ಜತೆ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು! ಆದರೆ ಕೊಳವೆಬಾವಿಗಳ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಉಳಿದಿರುವ ಬಾವಿಗಳೆಷ್ಟು ಎಂಬುದು ನೋಡಿದರೆ ನಿರಾಶೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುತೇಕ ಬಾವಿಗಳು ಬತ್ತಿ ಹೋಗಿವೆ, ಈ ಬತ್ತಿಹೋದ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಜನರು ಕಸದ ತೊಟ್ಟಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರಾವೂರಿನ ಜನತೆ ಅದೃಷ್ಟವಂತರು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಬಾವಿಗಳಿಗೆ ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಭಯ!

ಪಕ್ಕದ ವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾರ್ಖಾನೆಯಿದೆ. ಅದರ ಮಾಲಿನ್ಯವು ನೆಲದೊಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ರಾವೂರಿನ ಕೆಲವು ಬಾವಿಗಳ ನೀರು ಕಲುಷಿತಗೊಂಡಿರುವುದು ಈಗಾಗಲೇ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಡೆ ಹೇಗೆ? 'ಅದು ದೊಡ್ಡ ಫ್ಯಾಕ್ಟರಿ. ನಾವ್ ಸಣ್ಣೋರ್. ಏನ್ ಮಾಡೋದ್ರೀ?' ಎಂದು ಕೊಂಚ ಹತಾಶೆಯೊಂದಿಗೆ ಜನತೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದೆಡೆ ಅಪರೂಪದ ಜಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ; ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಆಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಕಾರ್ಖಾನೆ. ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಮಾಲಿನ್ಯ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವಿಧಾನಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಜಲ ಪಾಠ ಹೇಳುವ, ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದು ಹಾಳಾದರೆ ಮತ್ತೆ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ?

ಆನಂದತೀರ್ಥ ಪ್ಯಾಟಿ ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ವರದಿಗಾರರು. ಇವರ ನೀರ ಪ್ರೀತಿ ಅನನ್ಯವಾದುದು. ಅಧ್ಯಯನ, ಓಡಾಟ ಆಧರಿತ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒಲವು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ನೀರು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟ ಟಿಪ್ಪಣಿ

ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಷಿ

ಟಿಪ್ಪಣಿ ಸುಲ್ತಾನ್ ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಏಕಶಿಲಾ ಬೆಟ್ಟದ ಕೊಳಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮುಂದಿದೆ. ಸುಮಾರು ೫೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಈ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತಿ ನೋಡಿದಾಗ ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ರೂಪಿಸಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಕೊಳಗಳ ಮಾದರಿಯ ರಚನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಕೊಳಗಳನ್ನು ಒಂದು ಜಾಲದಂತೆ ಹೆಣೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಇದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಕೌಶಲ್ಯ. ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ್ದ ಈ ಹೊಂಡಗಳು ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೇ ಇಲ್ಲವೇ ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೇ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಯೋಧರಿಗೆ ಹಾಗೂ ರಾಜರ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ನೀರಿನ ಮೂಲಾಧಾರಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳನ್ನು ಒಂದು ಬಾರಿ ಮಗುಚಿ ಹಾಕಿದಾಗ ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದ್ದ ಮಹತ್ವದ ಹಲವು ಅಂಶಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೪ನೇ ಶತಮಾನ) ಇದ್ದ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಕಾಲುವೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ.

ಮೈಸೂರು ಹುಲಿ ಎಂದೇ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಸುಲ್ತಾನ್ (೧೮ನೇ ಶತಮಾನ) ಕೂಡ ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಏಕಶಿಲಾ ಬೆಟ್ಟದ ಕೊಳಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮುಂದಿದೆ. ಸುಮಾರು ೫೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಈ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತಿ ನೋಡಿದಾಗ ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ರೂಪಿಸಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಕೊಳಗಳ ಮಾದರಿಯ ರಚನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಸುಮಾರು ಐದು ಎಕರೆ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕೋಟೆಯ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸುಮಾರು ೪೦ ರಚನೆಗಳಿದ್ದು ಇವು ಕೊಳಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಹೊಂಡಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಈ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವು ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ರಚನೆಗಳಾದರೂ ಸಹ ಇವುಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತ ನೀರು ಕೋಟೆಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಜನರಿಗೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಅಂದಾಜಿಸಬಹುದು. ಮತ್ತೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಈ ಕೊಳಗಳನ್ನು ಒಂದು ಜಾಲದಂತೆ ಹೆಣೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಇದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಕೌಶಲ್ಯ.

ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ್ದ ಈ ಹೊಂಡಗಳು ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೇ ಇಲ್ಲವೇ ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೇ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ ಯೋಧರಿಗೆ ಹಾಗೂ ರಾಜರ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ನೀರಿನ ಮೂಲಾಧಾರಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಈ ಕೊಳಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭರ್ತಿಯಾದ ನಂತರ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮಳೆಯ ನೀರು ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಚಿತವಾದ ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬೆಟ್ಟದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಅಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋಟೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಯ್ದು ಕೆಳ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನೀರು ಹರಿದು ಬರಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುವ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಈಗಲೂ ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಗುಂಟ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕೋಟೆಯ ಕೆಳಗಿರುವ ಕೆರೆಯಲ್ಲದೇ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ನೀರು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಎಸ್.ಪಿ. ವೃತ್ತದಿಂದ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗೆ ಹೋಗುವ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ದೇವಿನಗರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬಸವನಕುಂಟೆ, ಸೈನಿಕರ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಬಹುಶಃ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದ) ಸೈನಿಕರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಾವಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಸೈನಿಕರ ಬಾವಿಯೆಂದೇ ಹೆಸರಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ.

ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿ

ಕೋಟೆಯ ಮೇಲಿನ ಸುಮಾರು ೪೦ ಜಲ ಸಂಗ್ರಹಾಗಾರಗಳು ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಪಕ ಬಳಕೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಈಗ ಹಾಳಾಗಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಒಂದು, ಸ್ವತಃ ಟಿಪ್ಪು ಈ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬಳಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕೋಟೆಯಿರುವ ಗುಡ್ಡದ ಎದುರು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಎತ್ತರವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಡ್ಡವಿದೆ. ಈ ಎತ್ತರದ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನೋಡಿದರೆ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅಂದರೆ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಸೈನಿಕರು ಕೋಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಇದ್ದಾರೆ? ಅವರ ಬಳಿ ಇರುವ ಯುದ್ಧದ ಉಪಕರಣಗಳು ಎಷ್ಟು? ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಇರಬಹುದಾದ ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿ, ನೀರಿನ ಸಂಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಬಹುದಿತ್ತು. ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಇದೊಂದು ಸದವಕಾಶವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಈ ಕೋಟೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಮುಖ ವಾಸ್ತವ್ಯದ ಕೋಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೈಕಿ ಒಂದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಸುಮಾರು ೮೦ ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ದೂರದ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ಗುತ್ತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ತನ್ನ ವಾಸ್ತವ್ಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಈ ಗುತ್ತಿಯ ಕೋಟೆಯೂ ಸಹ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರದ ಕೋಟೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್ ಈ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಬಳಸದಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಜಲ ಸಂಗ್ರಹಾಗಾರಗಳು ಸಮರ್ಪಕ ನಿರ್ವಹಣೆ ಇಲ್ಲದೇ ಸೊರಗಲು ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ರಚನೆಗಳು ಹಾಳಾಗಲು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗಿರುವ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ.

ಪುನಶ್ಚೇತನಕ್ಕೆ ಯತ್ನ

ಈ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಕೊಳಾಕೃತಿಯ ರಚನೆಗಳ ಮಹತ್ವ ಈ ಹಿಂದೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಹರ್ಷ ಗುಪ್ತಾ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂತು. ಸುಮಾರು ಆರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಈ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ

ಅವರು ನೋಪಾಸನಾ ಮೊದಲಾದ ಸಂಘ- ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಕೊಳಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದರು. ಕೂಲಿಗಾಗಿ ಕಾಳು ಯೋಜನೆಯಡಿ ೧.೭೬ ಲಕ್ಷ ರೂ. ವೆಚ್ಚದ ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ಜಿ.ಪಂ.ನಿಂದಲೇ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂ. ಅನುದಾನ ನೀಡಿದರು. ನೋಪಾಸನಾದ ಶಕೀಬ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊಂಡಗಳ ಹೊಳೆತುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

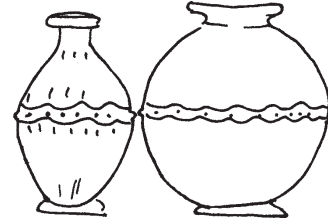
ಕತ್ತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸಿಮೆಂಟ್ ಚೀಲ, ಉಸುಕು ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೆಳ ಭಾಗದಿಂದ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತು ತರಬೇಕಾಯಿತು ಎಂದು ನೋಪಾಸನಾದ ಶಕೀಬ್ ವಿವರಿಸಿದರು.

ಒಟ್ಟು ೧.೭೬ ಲಕ್ಷ ರೂ. ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೩೮ ಹೊಂಡಗಳ ಹೊಳು ತೆಗೆದು ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವಂತೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಕಡೆ ಸಿಮೆಂಟ್ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಹೊಂಡಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ತಗುಲುವ ವೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಾರಣ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ದುರಸ್ತಿಗೆ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಾಚ್ಯ ವಸ್ತು ಇಲಾಖೆಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯಲಾಗುವುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಇಲಾಖೆಗಳು ಒಪ್ಪಿದ್ದಿದರೆ ಜಿ.ಪಂ.ನಿಂದಲೇ ಇವುಗಳ ದುರಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು ಎಂದು ಹರ್ಷ ಗುಪ್ತಾ ವಿವರಿಸಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ನೀರು ಬಳಸಿ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಾನವನ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಯೋಜನೆಯಿದೆ. ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಯಾವುದೇ ಮೋಟಾರ್‌ನ ಬಳಕೆಯಿಲ್ಲದೇ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿಯೇ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಹುದು ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು.

ಇಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣೆಯೇ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಲ್ಲ. ಕೋಟೆಯನ್ನು ಖೀಕ್ಷಿಸಲು ಬರುವ ಪ್ರವಾಸಿಗರಿಗೆ ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಜನರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶ ಎಂದು ಹರ್ಷ ಗುಪ್ತಾ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಹರ್ಷ ಗುಪ್ತಾ ಅವರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಈ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತೆ ನೆನೆಗುದಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಅವರ ಕನಸು ನನಸಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಕಮರಿಹೋಗಿದೆ.

ಪತ್ರಕರ್ತರಾದ ಶ್ರೀಪಾದ ಜೋಷಿಯವರು ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ವರದಿಗಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆರೆನೀರು ಹಂಚಿಕೆಯ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರ ಮತ್ತು ತುಕಡಿ ಪದ್ಧತಿ

ಎ.ಎಂ. ವೀರೇಶ್

ಕೆರೆ ನೀರಿನ ಹಂಚಿಕೆಗೆ ನಮ್ಮ ಹಿರೀಕರು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಒಂದೆರಡಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಡಿಮೆ ನೀರಿದ್ದಾಗ ಇರುವಷ್ಟನ್ನೇ ಎಲ್ಲರೂ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಬಾಳುವ ಪರಿ ಅನನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಅಜಾಕರೂಕತೆಯಿಂದಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಪದ್ಧತಿಗಳು ದಾಖಲಾಗದೆ ಕಳೆದು ಹೋಗಿವೆ. ರೈತ ಜ್ಞಾನದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಎರಡು ಪದ್ಧತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರ ಪದ್ಧತಿ

ಜಿಟ್ಟಿ ಅಗ್ರಹಾರ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಕೊರಟಗೆರೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ. ಇಲ್ಲಿ ೪೭೭ ಎಕರೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿರುವ ಬೃಹತ್ ಕೆರೆಯೊಂದಿದೆ. ೬ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವ ಈ ಕೆರೆ ಇವಿಷ್ಟೂ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಕೃಷಿ, ಜನ- ಜಾನುವಾರುಗಳ ಜೀವನಾಡಿ. ತೆರೆದ ಬಾವಿ ಮತ್ತು ಕೊಳವೆಬಾವಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಆಸರೆ. ಗ್ರಾಮದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬೃಹತ್ ಕೆರೆಯ ನೀರು ಹಂಚಿಕೆಗೆ ದಕ್ಷ ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದೆ. ಇದೇ ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಾದ ೬ ಹಳ್ಳಿಗಳ ರೈತರ ನಡುವೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದ ತಕ್ಷಣ ಗರಡಿ ಮನೆಗೋ ಅಥವಾ ಕುಸ್ತಿ ಪಂದ್ಯಕ್ಕೋ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪದ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಕೆರೆ ನೀರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಮಾದರಿಯಾಗುವಂತಹದು. ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾದುದು, ಅಷ್ಟೇ ನಿಖರವಾದುದು.

೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯವರಿಗೇ ವಹಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಕೆರೆ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಶಾಸನವನ್ನು ಜಾರಿ ಮಾಡಿತು. ಈ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಕೆರೆ ಕೆಳಗಿನ ತರಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಹಿಡುವಳಿ ಹೊಂದಿದ ರೈತರ ಪೈಕಿ ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿದಾರರು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಪಂಚಾಯಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು. ಈ ಪಂಚಾಯಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಪಟೇಲ, ಶಾನುಭೋಗ ಹಾಗೂ ರೈತರಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸದಸ್ಯರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ರೈತರಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸದಸ್ಯರು ತರಿ ಅಥವಾ ಬಾಗಾಯ್ತು ಜಮೀನು ಇರುವವರು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲದವರೂ ಸೇರಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸದಸ್ಯರ ಅವಧಿ ೩ ವರ್ಷ. ಹಳ್ಳಿಯ ಪಟೇಲನೇ ಪಂಚಾಯಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ.

ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಹೀಗೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಕೆರೆ ಶಾಸನ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ

ಅನೂರ್ಜಿತವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಕೆರೆ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳು ತಮಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸದೆ ಇದ್ದಾಗ ರದ್ದು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಅಲ್ಲೊಂದು-ಇಲ್ಲೊಂದು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರು ಇದನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಕೆಲವೆಡೆ ಅವರ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಗತ್ಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಅನುಸರಿಸಿದ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಟ್ಟಿ ಅಗ್ರಹಾರವೂ ಒಂದು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಜಮಾನ ಎಂದರೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬರುವ ರೈತ. ಪಣಗಾರ ಎಂಬುದು ಪಣಗ್ರಾಹಿ ಎಂಬ ಮರಾಠಿ ಪದದ ರೂಪಾಂತರ. ಕೆರೆ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪಣಗ್ರಾಹಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಪಣಗ್ರಾಹಿ ಎಂಬುದು ಪಣಗಾರ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ರೈತರು ಮತ್ತು ನೀರನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದಾಗಿದೆ. ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಸಮನ್ವಯತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೧೮೭೦ ರಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದ್ದು ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಜಿಟ್ಟಿ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ. ಬೇರೆ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಗಂಟೆಗಳು ಮಾತ್ರ ನೀರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದೀಚೆಗೆ ನೀರಗಂಟೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಸಹ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಜಿಟ್ಟಿ ಅಗ್ರಹಾರದ ಬೃಹತ್ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರಗಂಟೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಂದಿಗೂ ದಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಬೇರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದಾಮಾಶ, ತುಕಡಿ ಪದ್ಧತಿ ಮುಂತಾದವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿವೆಯಾದರೂ ಯಜಮಾನ್ ಪದ್ಧತಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಜಿಟ್ಟಿ ಅಗ್ರಹಾರ ಗ್ರಾಮದ ಇತಿಹಾಸ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ. ೧೮೭೦ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ರಾಣಿ ಅಮ್ಮಾಜಮ್ಮನವರು ಜಿಟ್ಟಿ ಸಮುದಾಯ- ಅಂದರೆ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧ ಮಾಡುವವರು ವಾಸಿಸಲು ಈ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರೆಂದು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ದಾಖಲೆಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದತ್ತಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆಯೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೯೦೪ರಲ್ಲಿ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆಯನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಯಿತು.

ಕೆರೆ ಯ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶವು ೨.೨೯ ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟಿದ್ದು ಕೆರೆ ಅಂಗಳವು ೨೯೯ ಎಕರೆ ಇದೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವು ೪೨೨ ಎಕರೆ ಇದೆ. ೩ ತೂಬುಗಳಿವೆ. ೪೨೨ ಎಕರೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವು ೬ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ - ಜಟ್ಟಿ ಅಗ್ರಹಾರ, ಕಲ್ಲುಕುಂಡಹಳ್ಳಿ, ಜಂಪೇನಹಳ್ಳಿ, ಬೆಲದಾರ ಹಳ್ಳಿ, ನವಿಲು ಕುರ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಪಾಳ್ಯ. ಇಷ್ಟು ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ಒಟ್ಟು ೮೫೩ ರೈತರಿದ್ದಾರೆ. ಕನಿಷ್ಠ ೦.೨೫ ಗುಂಟೆ ಮತ್ತು ಗರಿಷ್ಠ ೧೪ ಎಕರೆಯಂತೆ ಭೂಮಿ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನೀರಗಂಟೆಗೆ ೪ ಎಕರೆ, ಪಟೇಲ್ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ೧೪ ಎಕರೆ, ಜಟ್ಟಿ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ೧೪ ಎಕರೆ ಮತ್ತು ಶಾನುಭೋಗ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ೧೪ ಎಕರೆ ಜಮೀನನ್ನು ಇನಾಮು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೆರೆಗೆ ೩ ತೂಬುಗಳಿದ್ದರೂ ಸಹ ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ತೂಬಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ನೀರು ಸೋರುತ್ತಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಇಳಿದ ನೀರಗಂಟೆಯು ನೀರಿನ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚಾದ್ದರಿಂದ ತೂಬಿನೊಳಗೆ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯಿಂದ ಹೆಣವಾಗಿ ಹೊರಬಂದನು. ಆಗಿನಿಂದ ಆ ತೂಬನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ೨ ತೂಬುಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ. ೧ನೇ ತೂಬಿಗೆ ೩ ಗ್ರಾಮಗಳು ಮತ್ತು ೨ ನೇ ತೂಬಿಗೆ ೩ ಗ್ರಾಮಗಳು ಒಳಪಡುತ್ತವೆ. ೪೨೨ ಎಕರೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ೨೦.೨೪ ಎಕರೆ ತೋಟದ ಬೆಳೆಗಳು, ೨೫೫.೧೬ ಎಕರೆ ನೀರಾವರಿ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ೨೨೦.೪೦ ಎಕರೆಯಷ್ಟು ಅರೆಮುಷ್ಟಿ ಭೂಮಿ ಇದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯಯುತವಾಗಿ ನೀರು ಹರಿಸುವುದು, ರಾಜಕಾಲುವೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ತೂಬುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ... ಹೀಗೆ ಸಕಲವನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯಜಮಾನ ಪಣಗಾರರು.

ಆಯ್ಕೆ: ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರರನ್ನು ಗ್ರಾಮಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಆಯ್ಕೆಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ, ಇದೊಂದು ಗೌರವಯುತವಾದ ಹುದ್ದೆ. ೬ ಗ್ರಾಮಗಳವರು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿ ಪರಸ್ಪರ ಚರ್ಚಿಸಿ ತಮ್ಮ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ, ಬೇಧ-ಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಆಯ್ಕೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಮುದಾಯ ಸಂಘಟನಾ ಕಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನ್ನಣೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತುರಿ ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ತಂತಮ್ಮ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥರಾದವರನ್ನು

ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮರ್ಥರು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಏಡದಂಡೆ ಕಾಲುವೆಗೆ ೨ ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ೪ ಜನರನ್ನು ಮತ್ತು ಬಲದಂಡೆ ಕಾಲುವೆಗೆ ೩ ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ೬ ಜನರನ್ನು ಯಜಮಾನ ಪಣಗಾರರಾಗಿ ಆರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ: ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರರು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೆರೆಯ ಹತ್ತಿರ ಸಭೆ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿನ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಯಾವ ಬೆಳೆ ಇಡಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆರೆ ಪೂರ್ತಿ ತುಂಬಿದ್ದರೆ ಭತ್ತದ ಬೆಳೆ, ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ೧೮ ರಿಂದ ೧೯ ಅಡಿ ನೀರಿದ್ದರೆ ರಾಗಿ, ಶೇಂಗಾ ಮುಂತಾದ ತಡುಫಸಲು, ೧೨ ರಿಂದ ೧೩ ಅಡಿ ನೀರಿದ್ದರೆ ಕೇವಲ ಅಡಿಕೆ, ತೆಂಗಿನ ತೋಟಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನೀರು ಬಿಡಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಭತ್ತದ ಬೆಳೆ ಇಡಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ ನಂತರ ಮೊದಲ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಎರಡೂ ತೂಬಿನ ಮೂಲಕ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಕ್ಕೂ ನೀರು ಹರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೬ ಗಂಟೆಯಿಂದ ಸಂಜೆ ೬ ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಜಟ್ಟಿ ಅಗ್ರಹಾರದ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಂಜೆ ೬ ರಿಂದ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೬ ರವರೆಗೆ ಉಳಿದ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ನೀರು ಹಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿ ಸೋಮವಾರ ಯಾವುದೇ ತೂಬಿನಿಂದ ನೀರು ಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನೀರಿನ ಉಳಿತಾಯ ಹಾಗೂ ಅನವಶ್ಯಕ ನೀರಿನ ಬಳಕೆಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ಬಂಧ ಹೇರಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಕುತೂಹಲದ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಕೊನೆಯ ಹಂತದ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಒಂದು- ಹಗಲುಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀರುಹಾಯಿಸಿದರೆ ಕೆರೆ ಏರಿ ಬುಡದಲ್ಲಿರುವ ರೈತರು ನೀರಗಂಟಿಯ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ತಂದು ತಮ್ಮ ಹೊಲಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ನೀರು ಬಿಡುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅಥವಾ ತಾವೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೀರು ತಿರುವಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತಾದರೆ ಈ ಕಿರಿ-ಕಿರಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗಬಹುದು. ಎರಡನೆಯ ಕಾರಣ ಕಾಲುವೆ ಉದ್ದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಯ ತಂಪಿನಲ್ಲಿ ಬೇಗ ನೀರು ಹಾಯುತ್ತದೆ.

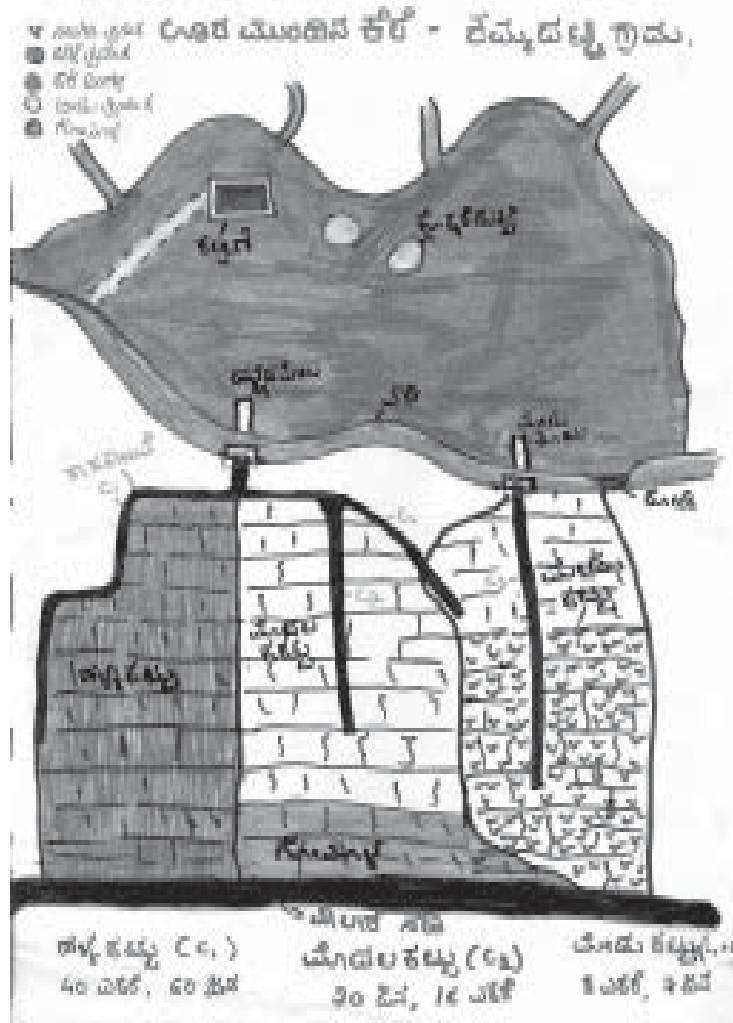
ಇಂತಹ ಚಿಕ್ಕ-ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸುಲಲಿತವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು, ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರರು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಇನ್ನಿತರ ಮಹತ್ತರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳೆಂದರೆ; ರಾಜಕಾಲುವೆಗಳ ಹೂಳು ಮತ್ತು ಕಳೆ ತೆಗೆದು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಲು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಗತ್ಯವೆನಿಸಿದಾಗ ಶ್ರಮದಾನ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು, ಶ್ರಮದಾನಕ್ಕೆ ಬಾರದಿದ್ದವರಿಗೆ ದಂಡ ಹಾಕುವುದು, ನೀರಗಂಟಿಯ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಗಾಮಾಡುವುದು, ತೂಬುಗಳು ಮತ್ತು ರೆಗ್ಯುಲೇಟರ್‌ಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಮುಂಭಾಗ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಭಾಗದ ರೈತರ ಘರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವುದು, ಬೆಳೆ ಕರ ವಸೂಲಿ, ಕಾಲುವೆ ಒತ್ತುವರಿ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ತೀಟೆ, ಅರ್ಥಾತ್ ಜುಲ್ಮಾನೆ ಹಾಕುವುದು, ನೀರಾವರಿ ಇಲಾಖೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸುವುದು... ಇತ್ಯಾದಿ.

ನೀರಿನ ಕೊರತೆಗಿಂತಲೂ ನೀರಿನ ಪೋಲು ನಮ್ಮೆದುರಿಗಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆ. ಎಷ್ಟೋ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿದ್ದರೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಗೆತನ, ದುರಾಸೆಗಳಿಂದ ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಅನುಕೂಲ ಪಡೆದು ಉಳಿದವರಿಗೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲದಂತಹ ನಿರರ್ಶನಗಳೇ ಅಧಿಕ. ಅಂತಹುದರಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ, ಸರ್ವರಿಗೂ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಒಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಆಯ್ಕೆ.

ತುಕಡಿ ಪದ್ಧತಿ

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೆರೆ ಅಂಗಳ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು

ಪ್ರದೇಶ, ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶದ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸಹ ವಿಶೇಷ ಗಮನ ಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯಾ ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಕೆರೆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ಥಳೀಯ ನೀರು ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂತಹ ಹಲವಾರು ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಕಡಿ ಪದ್ಧತಿ ಅಥವಾ ಕಟ್ಟುಪಾಡು ಪದ್ಧತಿ ತುಂಬಾ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ಮುಳುಬಾಗಿಲು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಲವಾರು ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಮೈ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತಾದರೂ ಪ್ರಸ್ತುತ 4 ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಹನುಮನಹಳ್ಳಿ, ಮೇಲೇರಿ, ಕಮ್ಮದಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತನೂರು.

ಈ ಪದ್ಧತಿಗೆ ತುಕಡಿ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಅಚ್ಚಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 3 ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಸರದಿ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಹಂಗಾಮಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ತುಕಡಿಗೆ ನೀರು ಹರಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಕೊರತೆ ಕಂಡು ಬಂದಾಗ ತಾವೇ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂತು ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಅನುಭವದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಪದ್ಧತಿ.

ಕಮ್ಮದಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ತುಕಡಿ ಪದ್ಧತಿ

ಕಮ್ಮದಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮವು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ಮುಳಬಾಗಲು ತಾಲ್ಲೂಕು ಆವಣಿ ಹೋಬಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು, ದೇವರಾಯಸಮುದ್ರ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಮುಳಬಾಗಲಿನಿಂದ ಕೋಲಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೫ ಕಿ.ಮೀ ದೂರ ಹೋದಾಗ ಎಡಗಡೆಗೆ ಈ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಊರಮುಂದಿನ ಕೆರೆಯ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಕಬ್ಬಿನ ಹಟ್ಟಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮದಟ್ಟಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಗ್ರಾಮವು ಭಾಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಪೂರ್ವದ ಒಣವಲಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಊರಿನ ಕೆರೆಗೆ ಸ್ವಶಾನ ಕಾಲುವೆ, ಕಾಮನೂರು ಕೋಡಿ ಕಾಲುವೆ, ಗೋಣಕುಂಟೆ ಕಾಲುವೆ, ಊರಿನ ಕಾಲುವೆ, ಸಪ್ಲಮ್ಮನ ಗುಡಿ ಕಾಲುವೆ ಮುಖಾಂತರ ನೀರು ಹರಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ೧೦೨ ಜನ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುದಾರರಿದ್ದಾರೆ. ಭತ್ತ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಯಾಗಿದೆ. ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ೪ ಭಾವಿಗಳಿವೆ. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಲ್ಯಾಣಿಯಿದ್ದು ಜನರು ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೆರೆಗೆ ೨ ತೂಬುಗಳಿದ್ದು ೪ ರಾಜಕಾಲುವೆಗಳಿವೆ.

ಮುಂಗಾರು ಬೆಳೆ ಪದ್ಧತಿ

ಮುಂಗಾರು ಹಂಗಾಮಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮಳೆ ನೀರನ್ನು ಆಧರಿಸಿಯೇ ಪುಣಜಿ ಪದ್ಧತಿ ಮೂಲಕ ಭತ್ತವನ್ನು ಬಿತ್ತನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬೆಳೆಗೆ ತೇವಾಂಶ ಸಾಕಾಗದೇ ಇದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕೆರೆ ನೀರನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆ ನೀರು ಹರಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನೀರುಗಂಟಿಯದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬೇಸಿಗೆ ಬೆಳೆಗೆ ತುಕಡಿ ಪದ್ಧತಿ ಅಳವಡಿಕೆ

ಮೊದಲನೇ ಬೆಳೆಯು ಕಟಾವಿಗೆ ಬರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೀರುಗಂಟಿಯ ಊರಿನ ಹಿರಿಯರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ಎಲ್ಲಾ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುದಾರರಿಗೆ ಊರ ಮುಂದೆ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸೇರುವಂತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿದ ನಂತರ ೨ನೇ ಬೆಳೆ ಅಥವಾ ಬೇಸಿಗೆ ಬೆಳೆ ಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾದರೆ ತುಕಡಿ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಕೆರೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಯೊಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕೊಕ್ಕರೆ ಗುಟ್ಟೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ನೀರಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಇದನ್ನೇ ಮಾನದಂಡವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಕೊಕ್ಕರೆ ಗುಟ್ಟೆಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಬಂಡೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಪ್ರಕಾರ ೯ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದೆ. ಈ ಗುಟ್ಟೆಯು ಕೆರೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಮುಳುಗಿದರೆ ಕೆರೆ ತುಂಬಿ ಕೋಡಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ೯ ಅಡಿಯಿಂದ ೬ ಅಡಿಯಷ್ಟು ನೀರಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ೨ ನೇ ಬೆಳೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ೬ ಅಡಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ನೀರಿದ್ದರೆ ಬೆಳೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯಲು ಮತ್ತು ದನಕರುಗಳು ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ೩ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಳ್ಳಕಟ್ಟು, ಮೊದಲ ಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಮೇಡು ಕಟ್ಟು.

ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಯಾರಿಗೂ ನೀರು ಸಾಕಾಗದೆ ಬೆಳೆ ಒಣಗುವುದು ಗ್ಯಾರಂಟಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ನೀರಿದ್ದಾಗ ಸರದಿ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದೊಂದು ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇತರೆ ಭಾಗದ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುದಾರರು ಯಾವುದೇ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಕೆರೆ ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಸರದಿ ಬಂದರೂ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಬದಲಾಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಾಲುವೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ

ಜಮೀನು ಇದ್ದರೂ ಮತ್ತು ಅವರ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ತೇವಾಂಶ ಇದ್ದರೂ ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಬಾವಿ ಇದ್ದವರು ಮಾತ್ರ ಬೆಳೆ ಇಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ ಬೆಳೆಯನ್ನೇ ಬೆಳೆಯಬೇಕು.

ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿಗೆ ಇತರೆ ೪ ಗ್ರಾಮದವರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತೂರು ಮತ್ತು ಗುಟ್ಟೂರು ರೈತರು ಹಳ್ಳಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕಾಮನೂರು ರೈತರು ಮೊದಲಕಟ್ಟಿಗೆ, ಬೆಳಂಬಳ್ಳಿ ರೈತರು ಮೇಡು ಕಟ್ಟಿನ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗ್ರಾಮದವರೂ ಸಹ ತುಕಡಿ ಸರದಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ೧೬ ಎಕರೆ ಯಿದ್ದು ೨೦ ಜನ ರೈತರು, ಹಳ್ಳ ಕಟ್ಟಿಗೆ ೪೦ ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶವಿದ್ದು ೬೦ ಜನ ರೈತರು ಹಾಗೂ ಮೇಡು ಕಟ್ಟಿಗೆ ೮ ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯಿದ್ದು ೭ ಜನ ರೈತರು ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆದಿರುವ ವಿವರ:

ಕ್ರ.ಸಂ	ಕಟ್ಟಿನ ಹೆಸರು	ವರ್ಷ
೧	ಹಳ್ಳ ಕಟ್ಟು	೨೦೦೫-೦೬
೨	ಮೊದಲ ಕಟ್ಟು	೨೦೦೦-೦೧
೩	ಹಳ್ಳ ಕಟ್ಟು	೧೯೯೬-೯೭
೪	ಮೊದಲ ಕಟ್ಟು	೧೯೯೦-೯೧
೫	ಹಳ್ಳ ಕಟ್ಟು	೧೯೮೫-೮೬
೬	ಮೇಡು ಕಟ್ಟು	೧೯೮೨-೮೩

ಈ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತುಕಡಿ ಪದ್ಧತಿ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ೧೯೯೦ ರ ನಂತರ ನೀರು ಸಾಕಾಗದೇ ಮೇಡುಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯದೇ ನೀಲಗಿರಿ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಆ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನೀರು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮದ ವೆಂಕಟಪ್ಪರವರ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಕಟ್ಟಿನವರು ಕಾನೂನು ಪ್ರಕಾರ ನೀರು ಬೇಕು ಎಂದು ಬಂದರೆ ನೀರು ಕೊಡಲು ತಯಾರಿದ್ದೇವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಟ್ಟಿನವರೂ ನೀರು ಬೇಕೆಂದು ಗಲಾಟೆ ಮಾಡಿದರೆ ನೀರುಗಂಟಿ ತೂಬು ಮುಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ೧೫ ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಇದೇ ರೀತಿ ಆಗಿತ್ತು, ಆಗ ಯಾರಿಗೂ ನೀರು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರಕಾರ ಹಳ್ಳಕಟ್ಟಿಗೆ ನೀರು ಬಿಡಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೊದಲಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜಮೀನಿದ್ದ ಶಂಕರಪ್ಪ ಎಂಬುವವರು ನಾನು ಸಹ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ಬೆಳೆ ಹಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಸಭೆ ಸೇರಿ ಯಾರಿಗೂ ನೀರು ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ತೂಬು ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು.

ಅದಾದ ನಂತರ ಯಾವತ್ತೂ ಸಹ ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎದುರಾಗಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮದ ಬಲರಾಮಣ್ಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ “ಈ ೩ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹಿರಿಯರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಿರಿಯರು ಕರಾರು ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ, ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತಿದೆ.”

ಯುಜಮಾನ್ ಪಣಗಾರ ಮತ್ತು ತುಕಡಿ ಪದ್ಧತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಹಿರೀಕರ ಜಾಣ್ಮೆ ಮತ್ತು ಅವರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ಬದುಕಿಗೊಂದು ಪಾಠವಿದೆ.

ಎ.ಎಂ. ವೀರೇಶ್, ಜಲ ಸಂವರ್ಧನೆ ಯೋಜನಾ ಸಂಘ, ಕೋಲಾರ ಘಟಕದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವೀಧರ.

ದಾರಿಗರ ದಣಿವು ತಣಿಸುವ ಸಿಸಂದ್ರಗಳು

ಚ.ರಾ. ನಾಗೇಂದ್ರಪ್ರಸಾದ್

**ಊರಮುಂದೆ ಅರವಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನೀರು ವಿತರಿಸುವುದು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ.
ಆದರೆ ಸಿಸಂದ್ರಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ
ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಸಂದ್ರಗಳು ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ದಾಹವನ್ನು ನೀಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.
ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲಕರ ಮಾಹಿತಿ.**

ನಲದಿಂದ ಐದಾರು ಅಡಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ರಚನೆ. ನೋಡಲು ತೊಟ್ಟಿಲಿನ ಆಕಾರ. ಅದರ ಮೇಲೆ ತರಕಾರಿ ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು. ಬಸ್ ಬಂದು ಅದರ ಪಕ್ಕ ನಿಂತಾಗ ಆ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ರಚನೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಸ್‌ನ ಟಾಪ್ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಲಾಯಿತು.

ನೋಡಲು ತುಂಬಾ ಹಳೆಯದರಂತೆ ಕಾಣುವ ಈ ತೊಟ್ಟಿಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿರುವುದು ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೇ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ನೋಡುಗರಲ್ಲಿ ಇವು ಮೂಡಿಸುವುದು ಖಂಡಿತ. ನಿಜ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ದಾರಿಹೋಕರ ದಾಹ ತೀರಿಸಲು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ನೀರಿನ ತೊಟ್ಟಿಗಳು ಅವು. ಈ ರಚನೆಗಳಿಗಿರುವ ಮುದ್ದಾದ ಹೆಸರು ಸಿಸಂದ್ರಗಳು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಸಂದ್ರ ಎಂದರೆ ತೊಟ್ಟಿ ಎಂದರ್ಥ. ಇವುಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಹಿಂದೆ ಪರೋಪಕಾರದ ಮಹತ್ತರ ಉದ್ದೇಶ ಅಡಗಿದೆ.

ಪುಣ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಯಾತ್ರಿಕರು ತೆರಳುವುದು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಬಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪಾದಯಾತ್ರೆ ಕೈಗೊಂಡರೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪಾದಯಾತ್ರೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ, ಊರಿಂದೂರಿಗೆ ಹೋಗುವವರಿಗೆ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನ್ನಭತ್ತ, ವಸತಿಶಾಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಬಾಯಾರಿಕೆ ಉಂಟಾದರೆ? ದಾರಿ ಮಧ್ಯೆ ಉಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ನೀರಿಗೇನು ಮಾಡುವುದು? ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೇ ಸಿಸಂದ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಎರಡು, ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ರಸ್ತೆಗಳು ಸೇರುವಲ್ಲಿ ಸಿಸಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರು ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಜಾಣ್ಮೆಯ ಪದ್ಧತಿ ಇದು.

ರಾಜರು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಕೆರೆ- ಬಾವಿ, ಅನ್ನಭತ್ತಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳ ಸಿರಿವಂತರು, ವರ್ತಕರು ಸಿಸಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಗೌರವ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸಂಕೇತವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಸಿಸಂದ್ರದಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜನರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಅವರ ಪೈಕಿ ಬಹುತೇಕರು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯದವರು. ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ, ಮೇಲ್ಕುರ್ಗಡ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ದಣಿವು ನೀಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಪರಿಶಿಷ್ಟರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಸಿಸಂದ್ರಗಳಿಂದಲೇ? ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ-ಬೇಧ ಅಡ್ಡ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ವಿಸ್ಮಯದ ಸಂಗತಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಕೋಲಾರದ ವಿ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಶಾಸ್ತ್ರಿ. ಸಿಸಂದ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು. ಕೆರೆ, ಬಾವಿಗಳಿಂದ ಬಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು ಸಿಸಂದ್ರಗಳಿಗೆ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ವರ್ತಕರು, ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೆಲವು ಸಾಮಂತರು, ಮಾಂಡಲೀಕರು ಊರುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಊರ ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕ ಸಿಸಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲೆಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗಳ ಪೈಕಿ ಏಳೆಂಟು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಈ ಊರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಶೆಟ್ಟಿ ಸಿಸಂದ್ರ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಎಂದು ಶೆಟ್ಟಿ ಮಾದಮಂಗಲದ ಬಳಿ ದೊರೆತ ೬೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ರಚನೆ

ಸಿಸಂದ್ರಗಳು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲೇ ಮಾಡಲಾದ ರಚನೆಗಳು. ಈವರೆಗೆ ದೊರೆತ ಎಲ್ಲ ಸಿಸಂದ್ರಗಳೂ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಶಿಲೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದಂಥವು. ಅಳತೆಯೂ ಸಹ ಬಲು ವಿಭಿನ್ನ. ಮೂವತ್ತು ಬಿಂದಿಗೆ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವ ಚಿಕ್ಕ ಸಿಸಂದ್ರಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ನೂರಾರು ಕೊಡ ನೀರು ಹಿಡಿಯುವ ದೊಡ್ಡ ಸಿಸಂದ್ರಗಳಿವೆ. ಹತ್ತಾರು ಹಳ್ಳಿಗಳ ಜನರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಹಿವಾಟಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸಂತ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಸಿಸಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೇವಲ ಜನತೆಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಾಯಾರಿಕೆ ತಣಿಸಲೂ ಸಹ ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದುಂಟು. ನೆಲ ಮಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಸಿಸಂದ್ರಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಾದರೆ; ನಾಲ್ಕು ಕಲ್ಲುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತುಸು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಿಸಂದ್ರಗಳು ಮನುಷ್ಯರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ.

ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಸಿಸಂದ್ರಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಗಾರೆ ಬಳಕೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ನಂತರ ನಾಲ್ಕು ಚಪ್ಪಟೆ ಕಲ್ಲುಗಳೊಂದಿಗೆ ತಳದಲ್ಲೊಂದು ಕಲ್ಲು ಜೋಡಿಸಿ ಗಾರೆ ಬಳಸಿ ಸಿಸಂದ್ರ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮೇಲೆ ಕಸ ಬೀಳದಂತೆ ಕಲ್ಲು ಮುಚ್ಚಿ, ನೀರು ತುಂಬಲು ಅನುವಾಗುವಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಧ ಅಡಿ ವ್ಯಾಸದ ಬಾಯಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರಚನೆಗೆ ಒಂದು ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಇಂಚು ವ್ಯಾಸದ ರಂಧ್ರ ಕೊರೆದು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ತುಂಡು ಸಿಕ್ಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೀರು ಬೇಕಾದಾಗ ಈ ತುಂಡು ತೆಗೆದರೆ ಸಾಕು.

ಕೋಲಾರ, ತುಮಕೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಗಶಃ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಸಂದ್ರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಇಂಥ ರಚನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವಾದರೂ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲವೂ ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾದ ತೊಟ್ಟಿಗಳು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕೋಟೆಯ ಪ್ರವೇಶ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೊಟ್ಟಿ ಇದೆ. “ಇದ್ರಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ತುಂಬಿಸಿ ಇಡ್ಡಿದ್ರು ಅಂತ ಅಲ್ಲಿನೋರೆಲ್ಲ ಹೇಳ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅದು ಸಿಸಂದ್ರ. ಅದ್ರಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದುದು ನೀರು” ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ ವಿ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಶಾಸ್ತ್ರಿ.

ಕೋಲಾರ ಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಯಾವುದೋ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಅಡಿಪಾಯ ಅಗೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸಿಸಂದ್ರ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದನ್ನೇಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಶಸ್ತ್ರ ದಳದ ಕಚೇರಿ ಮುಂದೆ ಇಡಲಾಗಿದೆ.

ಒಂದು ಕುತೂಹಲದ ಪ್ರಸಂಗ...!

೧೯೯೨ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸೇನೆ ಕೋಲಾರದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸೈನ್ಯದ (ಕಾಲ್ಡಳದ) ಜತೆ ಡೇನಿಯಲ್ ಬ್ರದರ್ಸ್ ಎಂಬ ಕಲಾವಿದರು ಬಂದರು. ಸೈನಿಕರು ದಾರಿ ಮಧ್ಯೆ ಊಟ, ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಂದು ನಿಂತ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಡೇನಿಯಲ್ ಆ ತಾಣದ ಚಿತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡ, ಬೆಟ್ಟ, ಕಾಡು, ಊರು, ಜೊತೆಗೆ ಸಿಸಂದ್ರಗಳು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಮೂಡಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ಇದಾದ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ಇಟಲಿಯ ಅಂಥೋನಿ ಎಂಬ ಸಂಶೋಧಕ ಡೇನಿಯಲ್ಸ್ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಕರ್ಷಿತನಾದ. ಆತನ ಕುತೂಹಲ ಎಂದರೆ, ಆಗ ಡೇನಿಯಲ್ಸ್ ಚಿತ್ರ ಬರೆದಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳು ಈಗ ಹೇಗಿವೆ? ಎಂಬುದು. ಕುತೂಹಲ ತಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತ ೧೯೯೨ರಲ್ಲಿ ಆ ಚಿತ್ರಗಳೊಡನೆ ಅದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ. ಡೇನಿಯಲ್ಸ್ ಬಿಡಿಸಿದ್ದ ಚಿತ್ರಗಳ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಛಾಯಾಚಿತ್ರ ಸೆರೆಹಿಡಿದ. ಅಪಾರ ಬದಲಾವಣೆ! ಕಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ಊರು, ಬೆಟ್ಟಗಳು ಖಾಲಿ ಖಾಲಿ, ನಿರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣಗಳು...! ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಡೇನಿಯಲ್ಸ್ ಎರಡು ಚಿತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಒಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಗವಿಂಗಾಧರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ. ಇನ್ನೊಂದು ಮುಳಬಾಗಿಲು-ಕೋಲಾರದ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಿಸಂದ್ರ. ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಸಿಕ್ಕಿತಾದರೂ ಸಿಸಂದ್ರ ಮಾತ್ರ ಆತನಿಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಂಥೋನಿಯ ಹುಡುಕಾಟಕ್ಕೆ ನೆರವು ನೀಡಿದವರು ಕೋಲಾರದ ಬೆಮೆಲ್ ಉದ್ಯೋಗಿ ಚಂದ್ರಪ್ರಕಾಶ. ಎಷ್ಟು ಹುಡುಕಿದರೂ ಸಿಸಂದ್ರ ಸಿಗಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆಂಥೋನಿ ನಿರಾಶನಾಗಿ ವಾಪಸು ಇಟಲಿಗೆ ತೆರಳಿದ.

ಇತ್ತ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮುಂದುವರಿಸಿದ ಚಂದ್ರಪ್ರಕಾಶ ಹುಡುಕಿಯೇ ಹುಡುಕಿದರು. ಪ್ರಯತ್ನ ಫಲ ನೀಡಿತು. ಪಕ್ಕದ ತಂಬಿಹಳ್ಳಿಗೆ ಆ ಸಿಸಂದ್ರ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡಿತ್ತು. ಯಾಕೆ? ಮತ್ತೆ ಸಂಶೋಧನೆ. ಈ ಹಳ್ಳಿ ಸಮೀಪವಿದ್ದ ಭತ್ತದಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರಿಕರು ತಂಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲಿ ಎಂದು ಮಾರ್ಗವರಾವ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸಿಸಂದ್ರವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದ್ದ. ಇದು ನಡೆದಿದ್ದು ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ. ಇದರ ಛಾಯಾಚಿತ್ರ ತೆಗೆದು ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಟಲಿಯ ಸಂಶೋಧಕ ಆಂಥೋನಿಗೆ ಚಂದ್ರಪ್ರಕಾಶ ರವಾನಿಸಿದರು.

ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರು ನೆಲ ಮತ್ತು ಜಲಮಾರ್ಗ ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭೂಮಾರ್ಗದ ಇಕ್ಕಲಗಳನ್ನು ನೀರು ಮತ್ತು ನೆರಳಿನಿಂದ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಜನಹಿತ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜರುಗಳು ಇದನ್ನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೇ ಪಾಲಿಸಿದ್ದು ಉಂಟು. ಪ್ರಯಾಣಿಕರ, ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳ ಬಾಯಾರಿಕೆ ತಣಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಿಸಂದ್ರಗಳು ಮಾಡಿವೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಕಡಿಮೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಪರೋಪಕಾರದ ಪ್ರತೀಕವೆನಿಸಿದ್ದ ಸಿಸಂದ್ರಗಳು ಜನರ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಾಳಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನದ ಸಂಗತಿ. ಅಳಿದುಳಿದ ಸಿಸಂದ್ರಗಳನ್ನಾದರೂ ಜತನದಿಂದ ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ದಾಹ ತಣಿಸಿದ ಸಿಸಂದ್ರಗಳು ತುಂಡು-ತುಂಡಾಗಿ ಯಾರದೋ ಮನೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾದೀತು ಅಲ್ಲವೇ!

ಚ.ರಾ. ನಾಗೇಂದ್ರಪ್ರಸಾದ್ ಕೃಷಿಕರು. ಸಾವಯವ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ, ಬರವಣಿಗೆ ಇವರ ಹವ್ಯಾಸ.

ತಲಪರಿಗೆಗಳು

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಹೊಸಪಾಳ್ಯ

ತಲಪರಿಗೆ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಅಕರ್ಷಕ ಮತ್ತು ಕುತೂಹಲಕಾರಿ. ತುಮಕೂರು, ಕೋಲಾರ, ಇತ್ಯಾದಿ ಬೆಟ್ಟ-ಗುಡ್ಡಗಳಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಜಲಮೂಲಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಗ್ರಾಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುಗಳಾದ್ದ ಇವು ಇಂದು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿವೆ.

ಅಂದಾಜು ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ...!

ಹೊತ್ತುಟ್ಟುವ ಮುಂಚೆಯೇ ನಮ್ಮೂರಿನ ನಾಗರಪ್ಪ, ಗೋಪಾಲಿ, ನರಸಪ್ಪ, ಅಂಜಿ ಇನ್ನಿತರ ಗಂಡಾಳುಗಳೆಲ್ಲಾ ಮೈತುಂಬ ರಗ್ಗು ಹೊದ್ದು, ಹೆಗಲಮೇಲೊಂದು ಸಲಿಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊರಟುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಊರಿನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿದ್ದ ದೊಡ್ಡಕೆರೆಯತ್ತ ಅವರ ಪ್ರಯಾಣ. ಹಾಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಇನ್ನೂ ಮಲಗಿದ್ದವರನ್ನು ಗಳ್ಳು ಹಾಕಿ ಬರಲ್ವೇನೋ ಸಿದ್ದ ತಲಪರಿಗೆ ಕಾಲುವೆ ತೆಗ್ಯಾಕೆ, ಬಿಸಿಲೇರಿದ್ದ ಕೆಲ್ಲ ಸಾಗಲ್ಲ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಾವು ಕೆರೆ ಏರಿ ಮೇಲಾಸಿಂದ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಸೇರಿ ತಲಪರಿಗೆ ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ದೃಶ್ಯ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಜನವರಿಯಿಂದ ಮಾರ್ಚ್-ಏಪ್ರಿಲ್‌ವರೆಗೂ ಪ್ರತಿದಿನ ಇದು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆರೆಯ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದ ತಲಪರಿಗೆಯಿಂದ ಮುಖ್ಯ ತೂಬಿನವರೆಗೆ ಒಂದೂವರೆ ಕಿಲೋಮೀಟರಿನಷ್ಟು ಉದ್ದದ ಕಾಲುವೆ ಅದಾಗಿತ್ತು. ಬಿಸಿಲೇರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ- ಅಂದರೆ ಹತ್ತನೊಂದು ಗಂಟೆಗಲ್ಲಾ ಕಾಲುವೆ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿ ವಾಪಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ತಲಪರಿಗೆ ನನ್ನ ನೆನಪಿಲ್ಲದಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಗಂಗಮ್ಮನ ಪೂಜೆ. ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಊರಹಬ್ಬ ಮಾಡಲಿ ಅಥವಾ ದೇವರು ಹೊರಡಿಸಲಿ ಮೊದಲು ದೊಡ್ಡಕೆರೆಯ ತಲಪರಿಗೆಗೆ ಜಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದ ನಂತರವೇ ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸ.

ಅಷ್ಟಕ್ಕೂ ಆ ತಲಪರಿಗೆಯೆಂಬುದು ಬೃಹತ್ ಪುಷ್ಕರಣಿಯಾಗಲೀ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಲ್ಯಾಣಿಯಾಗಲೀ ಅಥವಾ ದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಣೆಯಾಗಲೀ ಆಗಿರದೆ ಕೇವಲ ಅದೊಂದು ಸಾಧಾರಣ ರಚನೆಯಾಗಿತ್ತು. ೧೫ ಅಡಿ ಆಳ, ೧೦ ಅಡಿ ಉದ್ದಗಲದ, ಮೂರು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಿದ ನೀರಿನ ಗುಂಡಿ. ಹತ್ತಿರ ಹೋದರಷ್ಟೇ ಅದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುದು.

ಆದರೆ ನಮ್ಮ ರೈತರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿದ್ದ ಸ್ಥಾನ ಮಹತ್ವದ್ದು. ರೈತರು ಬರಗಾಲದ ಆಗಮನ-ನಿರ್ಗಮನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದೇ ತಲಪರಿಗೆಯ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಧರಿಸಿ. ತಲಪರಿಗೆ ಒಣಗೋಯ್ದು ಈ ವರ್ಷ ಜೀವ್ವ ಕಷ್ಟ ಎಂದು ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಏನಿದು ತಲಪರಿಗೆ?

ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದು, ಸದಾ ನೀರು ಉಕ್ಕುವ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಹಳ್ಳಿಗರು ತಲಪರಿಗೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನೀರು ಉಕ್ಕುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿ ತೋಡುವರು, ಇಲ್ಲವೇ ಇಂತಹ ಕಡೆ ಗುಂಡಿ ತೆಗೆದರೆ ನೀರು ಉಕ್ಕಬಹುದೆಂದು ಅಂದಾಜಿಸಿ ತಲಪರಿಗೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಜೊಗು ಗುಂಡಿ, ಸಿಹಿನೀರಿನ ಬುಗ್ಗೆಗಳು

ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತುಮಕೂರು, ಕೋಲಾರ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮುಂತಾದ ಕಲ್ಲು, ಗುಂಡು, ಬಂಡೆಗಳಿಂದಾವ್ಯತವಾದ ಬೆಟ್ಟಸಾಲುಗಳಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತಲಪರಿಗೆಗಳಿವೆ. ಆಂಧ್ರದ ಅನಂತಪುರ, ಕಡಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತಲಪರಿಗೆಗಳಿರುವ ಮಾಹಿತಿ ಇದೆ. ತಲಪರಿಗೆ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದ ಎಂದು ಹಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಲಪುರಿಗೆ, ತಲಪರಿಕೆ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದುಂಟು.

ಬಂಡೆ-ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಣಗುವ ಅಥವಾ ನೀರು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ನದಿ, ತೊರೆ, ಹಳ್ಳಗಳ ಇಕ್ಕಲಗಳಲ್ಲಿ ತಲಪರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ತಲಪರಿಗೆಗಳಿರಲು ಕಾರಣವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ನೀಡಬಹುದು. ಮಳೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಬೆಟ್ಟದ ಬಂಡೆ-ಕಲ್ಲುಗಳ ಬಿರುಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಇಂಗುವ ನೀರು ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದು ಮರಳು ನೆಲ ಸಿಕ್ಕ ಕಡೆ ಉಕ್ಕಿ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ನೀರು ಊರುವ, ಜಿನುಗುವ, ಒಸರುವ ಸ್ಥಳವೇ ತಲಪರಿಗೆ.

ಇನ್ನು ನದಿ, ತೊರೆ, ಹಳ್ಳಗಳ ಇಕ್ಕಲಗಳಲ್ಲಿ ತಲಪರಿಗೆಗಳು ಇರಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಒಣಗಿದರೂ ಪದರ-ಪದರವಾಗಿ ಶೇಖರಣೆಗೊಂಡ ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಇಮುರಿದ ಮಳೆಗಾಲದ ನೀರು ನೀರು, ದಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಕಡೆ ಮರಳಿನ ಪಾಯಿಂಟ್ ಸಿಕ್ಕ ಕಡೆ ಉಕ್ಕಿ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ.

ಬಳಸಿದರಷ್ಟೇ ಊರುವ ನೀರು

ತಲಪರಿಗೆಗಳ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಗುಣವೆಂದರೆ ನೀರನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದರಿಂದ ನೀರು ಹರಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಬಳಸದಿದ್ದರೆ ನಿಂತು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನೀರು ಹರಿಯದೆ ನಿಂತರೆ ತಲಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿನ ಜಲದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ತಲಪರಿಗೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ ಅಥವಾ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಜಿನುಗುವ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಜಲದ ಕಣ್ಣು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕಾಲುವೆ ರಿಪೇರಿ ಮಾಡುವವರು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಈ ನೀರು ಜಿನುಗುವ

ಜಾಗವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸದಾ ನೀರು ಜಿನುಗಿ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಮಣ್ಣು ಕುಸಿದು ಅದು ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೊರಟೆಗೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕ್ ಅಕ್ಕಿರಾಂಪುರದಲ್ಲಿರುವ ತಲಪರಿಗೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹೀಗೆ ನೀರು ಬಳಸದೆ ಜಲದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗಿ ಪಾಚಿ ಕಟ್ಟಿದೆ.

ತಲಪರಿಗೆಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆಕಾರವೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ನೀರೂರುವ ಕಡೆ ಒಂದು ಗುಂಡಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅತಿ ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ೧೫ ಅಡಿ ಆಳವಿರಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಳ ೫ ಅಡಿಗಳಷ್ಟೇ! ಉದ್ದ-ಅಗಲ ೧೫ ರಿಂದ ೨೦ ಅಡಿಗಳು. ತಲಪರಿಗೆಗಳಿಂದ ನೀರು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ತೋಡುವ ಕಾಲುವೆಗಳು ತಲಪರಿಗೆಗಳ ಸಮಕ್ಕೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಉದ್ದನೆಯ ರಚನೆಯಂತೆ ಕಾಣುವುದೂ ಉಂಟು.

ಕೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಲಪರಿಗೆಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಣೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿರುವುದುಂಟು. ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಿ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಯಲು ಮತ್ತು ದನ-ಕರುಗಳು ಇಳಿದು ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಹಾಗೇ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸರಣಿ ತಲಪರಿಗೆಗಳು

ಒಂದು ಸೀಮಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ತಲಪರಿಗೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ಭೂಮಿಯ ಇಳಿಜಾರಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಸರಣಿ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದೇ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಅರ್ಧ ಕಿ.ಮೀ.ನಿಂದ ಎರಡು ಕಿ.ಮೀ.ವರೆಗೆ ಅಂತರವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕಾಲುವೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಾಕುವುದಿಲ್ಲ.

ತಲಪರಿಗೆಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯರ ಹಾಗೂ ದನಕರುಗಳ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಒಂದು ಚಾಪೆಯಷ್ಟಿರುವ ತಲಪರಿಗೆಯೊಂದು ನೂರಾರು ಎಕರೆ ಭೂಮಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸಣ್ಣ ಕೆರೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮ ಎಂದರೆ ಉತ್ತೇಜ್ಜೆಯಲ್ಲ. ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಬತ್ತಿದಾಗಲೇ ತಲಪರಿಗೆಗಳು ಜೀವತಾಳುತ್ತವೆ.

“ಹತ್ತು ಹೆಚ್. ಪಿ. ಮೋಟಾರಿನಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಷ್ಟು ನೀರು ನಮ್ಮ ತಲಪರಿಗೆಯಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು” ಎಂದು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಅಕ್ಕಿರಾಂಪುರದ ಡಾ. ನಾಗರಾಜ್ ಪ್ರಧಾನ್. ಅಕ್ಕಿರಾಂಪುರದ ಶೃಶಾನದ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ತಲಪರಿಗೆಯು ೮ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದ ರಾಯವಾರ ಗ್ರಾಮದ ಹೊಲಗಳಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಇದು ತಲಪರಿಗೆಗಳ ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇವು ನೆಲಮಟ್ಟದಿಂದ ಕೆಳಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಕ್ಕಿ-ಪಕ್ಕದ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನೀರು ಹಾಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದ ನಂತರ ಅಲ್ಲಿನ ಹೊಲಗಳಿಗೆ ನೀರು ಹಾಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಮುಂಚೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಅಕ್ಕಿರಾಂಪುರದ ತಲಪರಿಗೆಯು ನೀರಿನ ಹಕ್ಕು ಊರಿನ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ರಾಯವಾರ ಗ್ರಾಮದವರಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು.

೨೦೦ ಮನೆಗಳಿರುವ ರಾಯವಾರ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ತಲಪರಿಗೆ ನೀರಿನಿಂದಲೇ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬೆಳೆ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆರೆ ಕಾಲುವೆಯಷ್ಟು ಗಾತ್ರದ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಾಲುವೆಯ ರಿಪೇರಿ, ಉಸ್ತುವಾರಿ ಅವರದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಬರಗಾಲದಿಂದಾಗಿ ತಲಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಊರುವುದು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರೂ ಸಹ ಉತ್ಸಾಹ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಈಗ ತಲಪರಿಗೆ ಹಾಗೇ ಇದೆ, ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅಕ್ಕಿರಾಂಪುರದ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಈ ತಲಪುರ್ಗೇಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಸೀನೀರು ಸಿಗ್ತಾ ಇತ್ತು, ನಾವೆಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬುತ್ತಿ ಉಣ್ಣಾ ಇದ್ದಿ, ಆಗಲೂ ರಾಯವಾರದಿಂದ ೨೦-೮೦ ಜನ ಬಂದು ಕಾಲುವೆ ತೆಗೆಯೋರು, ಈಚೇಚೆ ಬರೋದ್ ಬಿಟ್ಟು.”

ಅಕ್ಕಿರಾಂಪುರಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದ ಆರ್.ವೆಂಕಟಾಪುರದ ತಲಪರಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನ ಸೋಪಾನದಿಂದ ಸುಭದ್ರವಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಹಾಳು ಬಿದ್ದಿದೆ. “ಪಂಪ್ ಸೆಟ್ಗಳು, ಬೋರುಗಳು ಬಂದು ಜನ ಷೋಕಿ ಕಲಿತರು, ತಲಪರಿಗೆಗಳು ಹಾಳಾದವು” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಹನುಮಂತರಾಯಪ್ಪ.

ಮಧುಗಿರಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಹೊಸಕೆರೆ ಸರಣಿ ತಲಪರಿಗೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸಾಕ್ಷಿ. ಇಲ್ಲಿನ ಹತ್ತು ಕಿ.ಮೀ. ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದರಂತೆ ನಾಲ್ಕು ತಲಪರಿಗೆಗಳಿವೆ. ಹೊಸಕೆರೆ ದೊಡ್ಡಕೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಲಪರಿಗೆಯು ಕೆರೆ ಹಿಂದಿನ ಅಡ್ಲಿಗೆ ನೀರುಣಿಸಿದರೆ, ಕೆರೆಹಿಂದಿರುವ ಮಲ್ಲಣ್ಣನ ತಲಪರಿಗೆ ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ. ಹರಿದು ಬಸವನಹಳ್ಳಿ ಅಡ್ಲಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬಸವನಹಳ್ಳಿ ಗದ್ದೆ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿರುವ ತಲಪರಿಗೆಯು ಅದರ ಕೆಳಭಾಗದ ಹಳೇಯೂರು ಹೊಲಗಳಿಗೆ ಆಸರೆ. ಹೀಗೆ ಈ ನಾಲ್ಕು ತಲಪರಿಗೆಗಳು ನಾಲ್ಕೈದು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಜೀವಸಲೆಯಾಗಿದ್ದವು.

ಕಾಲುವೆ ನೀರಿನ ಹಂಚಿಕೆಗೆ ತೆಂಗಿನ ಮಟ್ಟಿ!

ತಲಪರಿಗೆಯಿಂದ ಬರುವ ಮುಖ್ಯ ಕಾಲುವೆ ನೀರು ಭತ್ತದ ಹೊಲಗಳ ಹತ್ತಿರ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಉಪಕಾಲುವೆಗಳಿಗೆ ವಿಭಜನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆಗುವಾಗ ಎಲ್ಲ ಉಪಕಾಲುವೆಗಳಿಗೆ ಸಮಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನೀರು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಮುಖ್ಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತೆಂಗಿನ ಮಟ್ಟಿಯ ಉಪಾಯ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಕಮಾನಿನಂತಿರುವ ತೆಂಗಿನ ಮಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕಾಲುವೆಗಳ ಮಡಬಾಯಿ ಅಂತರಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಳತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯಕಾಲುವೆಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಇದನ್ನು ಇಟ್ಟಾಗ ಆ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಭಾಗದಿಂದ ಒಂದೇ ಪ್ರಮಾಣದ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಕಾಲುವೆ ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಗೊಂಚಕಾರ ಅಥವಾ ಗಮಕಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು.

ಸಮುದಾಯದ ಸ್ವತ್ತಾಗಿದ್ದ ತಲಪರಿಗೆಗಳು ಇಂದು ಬಹುತೇಕ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಸತತ ಬರಗಾಲದಿಂದ, ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಕೆಲವು ಒಣಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಒತ್ತುವರಿಯಾಗಿವೆ. ಕೊರಟಗೆರೆ ಪಟ್ಟಣದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಬಳಕೆಗೆ ಇದ್ದ ತಲಪರಿಗೆಯೊಂದು ಈಗ ಒತ್ತುವರಿಯಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ಸ್ವತ್ತಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಇಂತಹುದೇ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಹಲವಾರು ನೋಡಬಹುದು. ಸರಣಿ ತಲಪರಿಗೆಗಳ ಕೊಂಡಿ ಕಳಚಿದೆ.

ನಮ್ಮೂರ ಕೆರೆ ಏರಿ ಮೇಲೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಈಗ ತಲಪರಿಗೆ ಕೆಲಸದ ದೃಶ್ಯ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂಭ್ರಮ, ಸಡಗರದ ಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಈಗಿನ ತಲೆಮಾರು ವಂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಸಿಹಿಯಾದ, ಶುದ್ಧನೀರಿನ ಮೂಲಗಳಾಗಿದ್ದ, ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ತಲಪರಿಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತೃತ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಹೊಸಪಾಳ್ಯ ಕಮ್ಯುನಿಕೇಶನ್ ಫಾರ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಅಂಡ್ ಲರ್ನಿಂಗ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಜನಾ ಸಂಯೋಜಕ. ಕೃಷಿ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರತಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳ ಅನುಭವ. ನೆಟ್ಟರಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿತ ಪುಸ್ತಕ.

ಗ್ರಾಮದ ನೀರಾಸಕೆಯಾಗಿದ್ದ ಕುಂಟೆಗಳು

ಪೂರ್ಣಿಮ ಕೆ.ಕೆ.

ಕುಂಟೆಗಳು ಬಹುಪಯೋಗಿ. ಕುಂಟೆಗಳಿಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಇವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿದ್ದು ಹಳ್ಳಿಯ ಇಡೀ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ತಂಪಾಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದವು. ಈಗೀಗ ಕುಂಟೆಗಳು ಒತ್ತುವರಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಿಂದಾಗಿ ಸೊರಗುತ್ತಿವೆ.

ದೃಶ್ಯ ೧ - ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಸಮಯ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಂತಮ್ಮ ಜಾನುವಾರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಊರ ಪಕ್ಕದ ಕುಂಟೆ ಬಳಿ ಜಮಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕತ್ತಿನವರೆಗೂ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ದನಗಳನ್ನು ಈಜಾಡಿಸಿ, ಮೈತಿಕ್ಕಿ ಕೇಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರ ಸರದಿ ಮುಗಿಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆ ನೀರು ಕೆಂಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತಿತ್ತು.

ದೃಶ್ಯ ೨ - ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆ.ಆರ್.ಎಸ್. ಬರುವ ಮುಂಚೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುಂಟೆಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೊಲದ ತಗ್ಗಿನ ಭಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ಮೀಸಲು. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕುಂಟೆಗಳ ಪಕ್ಕ ಸೊಪ್ಪಿನ ಮಡಿಗಳು ಮೈದಾಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ದೃಶ್ಯ ೩- ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡಿದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯೂ ಎರಡು ಮೂರು ಕುಂಟೆಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಚ್ಚರಿಯಾಗದಿರದು.

ಕುಂಟೆಗಳು ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿಯನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕುಂಟೆಗಳು ಬಹಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವಂತಹ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣ ಪದ್ಧತಿ. ಕುಂಟೆಗಳಿಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಕುಂಟೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಊರಿನ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಜಾನುವಾರುಗಳನ್ನು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಮೇಯಿಸಿ ಉರೋಳಗೆ ಹೊಗುವ ಮುನ್ನ ನೀರು ಕುಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲು ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣ ಪದ್ಧತಿ. ಈಗೀಗ ಇವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕಾರಣ ಈಗ ಎಲ್ಲರೂ ಬೋರ್‌ವೆಲ್‌ಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮುದಾಯದ ಆಸ್ತಿಯಾದ ಕುಂಟೆಗಳನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಿರುವುದು.

ಕುಂಟೆಗಳ ವಿಶೇಷತೆ ಏನೆಂದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಹಿಂಗು ಗುಂಡಿಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ನೀರು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂಗುವುದರಿಂದ ಅಂತರ್ಜಲದ ಮಟ್ಟ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಊರ ಸುತ್ತ-ಮುತ್ತ ಹೊಲ, ತೋಟಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಸಿರಾಗಿರಲು ಇದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಗುಂಡಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಕುಂಟೆಗಳನ್ನು ಮೀನುಸಾಕಾಣಿಕೆಗೋಸ್ಕರವೂ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಕುಂಟೆ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲ

ಕುಂಟೆ ಎಂಬುದು ಗುಂಟೆ ಪದದಿಂದ ಬಂದುದಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೊಲದಲ್ಲಿಯೂ

ಕನಿಷ್ಠ ಏಕರೆಗೆ ಒಂದು ಗುಂಟೆ ಜಮೀನನ್ನು ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೊಂದು ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇ ಮುಂದೆ ಕುಂಟೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿದೆ. ಕುಂಟೆಗಳು ಮತ್ತು ಗೋಕಟ್ಟೆ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಕೆಲವರು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಗೋಕಟ್ಟೆಗಳು ಜಾನುವಾರುಗಳ ಕುಡಿ ನೀರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಳಸುವಂತವು, ಮತ್ತು ಅವು ಜಾನುವಾರು ಮೇಯಲು ಹೋಗುವೆಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕುಂಟೆಗಳು ಊರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಇರುವಂತವು, ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೊಲಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ.

ಕುಂಟೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ರಚನೆಗಳು. ಹೆಚ್ಚೇನೂ ಆಳವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಬಿದ್ದ ಮಳೆ ನೀರು ನೇರವಾಗಿ ಕುಂಟೆಗಳಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕುಂಟೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರ ವಿವರ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ.

ಕಾಕೋಳ ಗ್ರಾಮವು ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಊರನ್ನು ೧೯೦೨ ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ೩೦೦ ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದು, ರಾಗಿ, ಭತ್ತ, ತರಕಾರಿ ಬೆಳೆಗಳು, ಎಣ್ಣೆಕಾಳು ಮತ್ತು ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೭೫ ಬೋರ್‌ವೆಲ್‌ಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೫೦ ರಷ್ಟು ಬೋರ್‌ವೆಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ನೀರು ಹಿಂಗಿಹೋಗಿದೆ.

ಕಾಕೋಳ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಒಂದು ಕುಂಟೆ ಇದೆ. ಈ ಊರು ನಿರ್ಮಾಣ ಆಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ಗೋಮಾಳವಿತ್ತು. ದನ ಕರುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸಲು ಬಂದವರಿಗೆ ಮತ್ತು ದನಗಳಿಗೆ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಬಹಳ ದೂರ ದನಗಳನ್ನು ನೀರು ಕುಡಿಸಲು ಕರೆದೊಯ್ಯಬೇಕಿತ್ತು. ಆಗ ಈ ಗೋಮಾಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುಂಟೆಯನ್ನು ತೋಡಿದರು. ಮೊದಲು ಈ ಕುಂಟೆಯನ್ನು ಸಮುದಾಯದವರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆಗೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಊರಿನ ಎಲ್ಲಾ ಜನರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಕುಂಟೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಹೂಳು ತೆಗೆಯುವುದು, ನೀರು ಬರುವ ದಾರಿ ಸರಿ ಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ. ಈಗ ಇದರ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಕಾಕೋಳ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯವರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಯವರು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕುಂಟೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

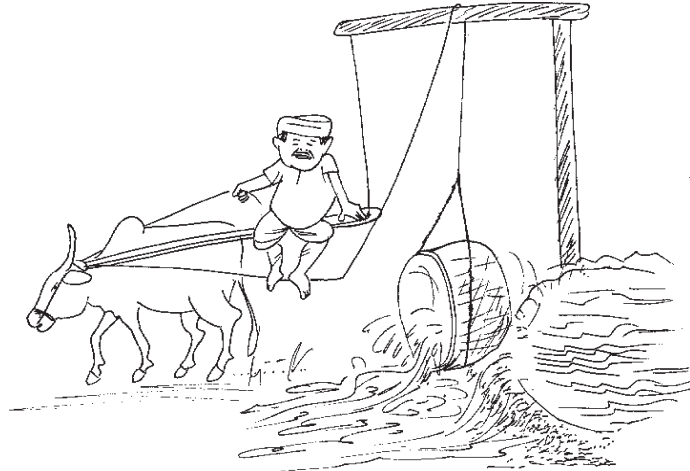
ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕುಂಟೆಯೂ ಇದೆ, ಇದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವರು ಕಾಕೋಳ್ ಗ್ರಾಮದ ಮಹಿಳೆಯಾದ ಮಾರಕಲ್ಲಮ್ಮ. ಅದಕ್ಕೇ ಇದರ ಹೆಸರು ಮಾರಕಲ್ಲಮ್ಮನಕುಂಟೆ. ಈ ಕುಂಟೆಯನ್ನು ಊರಿನ ಇನ್ನೊಂದು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂಚಿನಿಂದ ಇದ್ದ ಕುಂಟೆಯ ಜಮೀನನ್ನು ಒತ್ತುವರಿ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ನೀರು

ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕ್ಷೀಣಿಸಿತು, ಆಗ ಮಾರಕಲ್ಲಮ್ಮ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಈ ಕುಂಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಈ ಕುಂಟೆ ಬಹಳ ಚಿಕ್ಕದು, ಆದರೆ ನೀರು ಸತತವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕುಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ನೀರು ಊರಿನ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲ ತೆರೆದ ಬಾವಿಗಳಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ಚಿಕ್ಕ-ಚಿಕ್ಕ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ತರಕಾರಿ ಬೆಳೆಸಿ ಅವಕ್ಕೆ ಕುಂಟೆಗಳಿಂದ ನೀರು ಹೊತ್ತು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೆಣಸು, ಬದನೆ, ರಾಗಿ ಮುಂತಾದ ಪೈರುಗಳ ನಾರು ಬಿಟ್ಟಾಗ ಈ ಕುಂಟೆಗಳಿಂದಲೇ ಅವಕ್ಕೆ ನೀರು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಒಟ್ಟು ಬಿಡಲು ಭತ್ತವನ್ನು ನೆನೆ ಹಾಕಲೂ ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ಕುಂಟೆ ನೀರನ್ನೇ ಬಳಸಿ ಇಟ್ಟಿಗೆ ಗೂಡು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಕುಡಿಯುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕುಂಟೆ ನೀರು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೀಗೆ ಕುಂಟೆಗಳೆಂದರೆ ಗ್ರಾಮವೊಂದರ ಬದುಕಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ಪೂರ್ಣಿಮ ಕೆ.ಕೆ. ಕಮ್ಯುನಿಕೇಶನ್ ಫ್ಲಾರ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಅಂಡ್ ಲರ್ನಿಂಗ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಸಹಾಯಕಿ. ಪರಿಸರ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ. ಬರವಣಿಗೆ ಇವರ ಹವ್ಯಾಸ.

ಕಮ್ಯುನಿಕೇಶನ್ ಫ್ಲಾರ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಅಂಡ್ ಲರ್ನಿಂಗ್

1997ರಲ್ಲಿ ನೋಂದಾವಣೆಗೊಂಡ ಕಮ್ಯುನಿಕೇಷನ್ ಫ್ಲಾರ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಅಂಡ್ ಲರ್ನಿಂಗ್ (ಸಿ.ಡಿ.ಎಲ್.) ಬೆಂಗಳೂರು ಮೂಲದ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆ. ಸಂವಹನವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಭಾಗವಾಗಿ ಬಳಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಜನರೇ ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಮೂರು ಮಾರ್ಗದ ಸಂವಹನ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಹೊಸ-ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜೊತೆ ಸಂವಹನ ನಡೆಸಲು ಹಾಗೂ ಅವರಿಂದ ಕಲಿಯಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂವಹನವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಧೀರ್ಘಾವಧಿ ಉದ್ದೇಶ.

ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಂವಹನದ ಬಗ್ಗೆ ತರಬೇತಿ, ಮಾಹಿತಿ ಪೂರೈಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮಾಧ್ಯಮ ಸಂಶೋಧನೆ, ದಾಖಲಾತಿ, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣೆ, ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಣ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಸಹ ಸಿ.ಡಿ.ಎಲ್.ನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಸಂಸ್ಥೆಯು ಕಳೆದ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಚರಕ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಕುರಿತು ವಿಶೇಷ ಗಮನಹರಿಸಿದೆ. ಜಲ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲಕ ನೀರಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಣತ ಪತ್ರಕರ್ತರ ತಂಡವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಸಂಸ್ಥೆಯ ಇನ್ನಿತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೆಂದರೆ:

- ಮಾಧ್ಯಮ ಸಂಶೋಧನೆ
- ದಾಖಲಾತಿ ಸೇವೆ
- ತರಬೇತಿ
- ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಸಿ.ಡಿ.ಎಲ್. ಚರಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಪರ್ಕ ಜಾಲದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಪಾಲುದಾರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.

ಸಂದರ್ಶಕರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ!

Communication for Development and Learning

11/A, 7th Cross, 17th Main, Koramangala 6th Block

Bangalore 560 095

Tel: 080-25503481. Telefax: 25524192

e-mail: cfdal@dataone.in

www.waterjournalism.org

Books you can use!

**What Makes News?
Understanding Print Media for Advocacy – A
User's Handbook**
Price : Rs. 60/- only

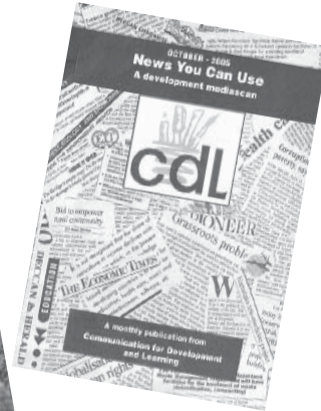
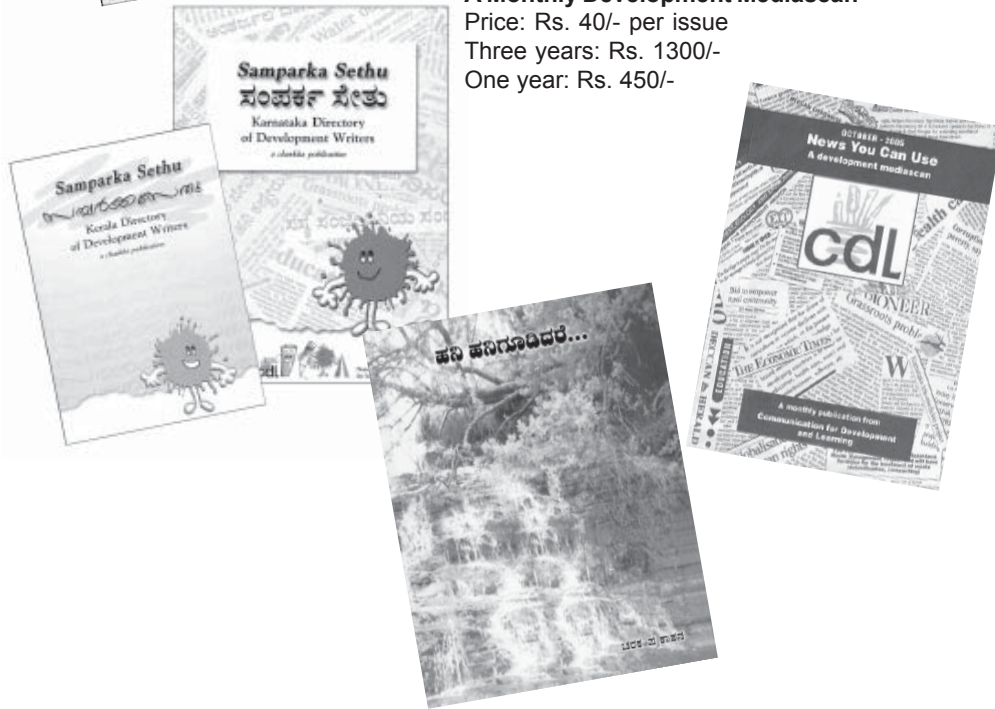
**Devtoons
Cartoons for Development**
Price: Rs. 70/- only

Samparka Sethu
• **Karnataka Directory of Development
Journalists (English / Kannada)**
Price: Rs. 90/- only

• **Kerala Directory of Development
Journalists (English / Malayalam)**
Price: Rs. 40/- only

Hani Hanigoodidare.....(Kannada)
Price: Rs. 60/- only

**News You Can Use
A Monthly Development Mediascan**
Price: Rs. 40/- per issue
Three years: Rs. 1300/-
One year: Rs. 450/-

ಪಾರಂಪರಿಕ ನೀರಿನ ಜ್ಞಾನದ ಅದ್ಭುತ ಲೋಕವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಪುಸ್ತಕ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಯ್ದು ಕೆಲವು ಜಲ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾಡಿನ ಅನುಭವಿ ಬರಹಗಾರರಿಂದ ದಾಖಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ತಲೆಮಾರುಗಳ ನೀರಿನ ಜಾಣ್ಮೆಯಿದೆ, ಅನುಭವದ ವಿಜ್ಞಾನವಿದೆ, ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳಿವೆ, ಕಿರಿಯ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಗೆ ಅನನ್ಯ ಪಾಠಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಓದುವಾಗ ಅಚ್ಚರಿ ಮತ್ತು ಸಂಕಟ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಆಗದಿರದು.

ನೀರಿನ ಅಭಾವವೆಂಬ ಕಠೋರ ವಾಸ್ತವ ನಮ್ಮೆದುರಿಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂಧಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸರಳ, ಮಿತವ್ಯಯಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರ ಸ್ನೇಹಿ ವಿಧಾನಗಳು ಪರಿಹಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿವೆ.

ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ನಮಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಈ ಬಳುವಳಿಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರಿಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಇದು.

Communication for Development and Learning

11/A, 7th Cross, 17th Main, Koramangala 6th Block

Bangalore 560 095

Tel: 080-25503481. Telefax: 25524192

e-mail: cfdal@dataone.in

www.waterjournalism.org